

ΔΙΕΘΝΗΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

Διεύθυνση σειράς: Σωτήρης Ντόλης

ΧΡΗΣΤΟΣ Α. ΡΟΖΑΚΗΣ

Εκδόσεις ΠΑΠΙΔΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ

Χρήστος Α. Ροζάκης

Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη και το Διεθνές Δίκαιο

Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ

ΚΑΙ ΤΟ

ΔΙΕΘΝΕΣ ΔΙΚΑΙΟ

ISBN: 978-960-02-2913-4

Copyright © 2013 Εκδόσεις ΠΑΠΙΔΑΖΗΣΗ ΑΕΒΕ

Νιξητάγιά 2 & Εμμ. Μρενάκη, 106 78 Αθήνα

Τηλ.: 210-3822.496, 210-3838.020, Fax: 210-3809.150

www.papazisi.gr e-mail: papazisi@otenet.gr

Φωτοστυλιγισθείσα: Ματακογιάννη Αθ. Αστρασία

Νιξητάγιά 3, 106 78 Αθήνα, Τηλ.: 210-3826.502

e-mail: aspampakou@yahoo.gr

Απαγορεύεται η μερική ή ολική αναδημοσίευση του έργου αυτού, καθώς και η αναπαραγωγή του με οποιοδήποτε μέσο χωρίς σχετική άδεια του Εκδότη.

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΑΠΙΔΑΖΗΣΗ
ΑΘΗΝΑ 2013

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	9
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ	
Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ	
1α. Εισαγωγή.....	13
1β. Θεσιοθέτηση της ΔΟΖ και η Νομική Φύση της	14
1γ. Η Κήρυξη της ΔΟΖ και η Οριοθέτηση της	18
1δ. Η Ελληνική Περίπτωση.....	35
1ε. Οριοθήμενες Κατάληπτικές Σχέσεις	49
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ	
Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ,	
ΩΣ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΩΣ ΕΘΙΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ.....	
2α. Εισαγωγή.....	57
2β. Η Σχέση Εθνίου και Συμβάσεων	58
2γ. Η Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας και το Εθιμικό Δίκαιο	63
2δ. Το Εφαρμοστέο Δίκαιο στις Ελληνοτουρκικές Σχέσεις.....	70
2ε. Οριοθήμενες Κατάληπτικές Σχέσεις	73

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΤΡΙΤΟ

Η ΣΤΕΝΗ ΛΑΛΗΛΕΣΑΡΤΗΣΗ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ.....	75
---	----

3α. Εισαγωγή.....	75
-------------------	----

3β. Η Δημιουργία του Διεθνούς Δικαίου από τη Διεθνή Πολιτική.....	77
--	----

3γ. Η Επίδραση του Διεθνούς Δικαίου στη Διεθνή Πολιτική.....	87
--	----

3δ. Οριοθεμένες Καταληκτικές Σχέσεις.....	96
---	----

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	97
-------------------	----

ΧΑΡΤΕΣ.....	101
-------------	-----

Η ΣΥΜΒΑΣΗ ΓΙΑ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ: ΤΜΗΜΑ IV: THE EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE.....	111
---	-----

AGREEMENT BETWEEN THE REPUBLIC OF CYPRUS AND THE ARAB REPUBLIC OF EGYPT ON THE DELIMITATION OF THE EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE.....	131
---	-----

AGREEMENT BETWEEN THE GOVERNMENT OF THE REPUBLIC OF CYPRUS AND THE GOVERNMENT OF THE STATE OF ISRAEL ON THE DELIMITATION OF THE EXCLUSIVE ECONOMIC ZONE.....	135
---	-----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Παρά τον σχετικά υψηλό βαθμό εσωστρέφειας που χαρακτηρίζει τον ελλαδικό ελληγισμό, το Διεθνές Δίκαιο, εγγλέιο κατεξοχήν εξωστρεφές στη ρύθμιση «κοινωνικών» σχέσεων, απασχολεί τον τόπο μας, και, μάλιστα, σε καθημερινή, σχεδόν, βάση. Μια ατλή πραγματικότητα, εμφανής σε όσους παρακολουθούν την επικαιρότητα, κι η οποία πρέπει να οφείλεται στις εκκεμότητες της πατρίδας μας τόσο με οριοθεμένες γειτονικές χώρες της, όσο και με τους διεθνείς θεμούς με τους οποίους συνδέεται, και από τους οποίους, σε μεγάλο ποσοστό, πια, εξαρτάται. Το φαινόμενο αυτό θα πρέπει, όμως, να οφείλεται και στο γεγονός ότι στην εποχή μας, εποχή της παρακωμιοποίησης, σχεδόν καμιά χώρα δεν παραμένει στο απυρόβλητο της διεθνούς επικοινωνίας, σχεδόν καμιά χώρα δεν είναι «έρημος νήσος», αποκομμένη από το διεθνές γύγνεσθαι. Αν επιθυμεί, φυσικά, να απολαμβάνει τα αγαθά του πολιτισμού και της εξέλιξης στα ανθρόπινα επιτεύγματα που συντελούνται έξω από τα εδαφικά όνορα της. Και, βέβαια, αυτή η αναπόδραστη ανάγκη επικοινωνίας με τον έξω κόσμο φέρονει στο προσκήνιο το Διεθνές Δίκαιο, τους κανόνες που ρυθμίζουν τις διεθνείς συμπεριφορές, όχι μόνον των κρατών μεταξύ τους, αλλά και των κρατών με τους διεθνείς Οργανισμούς, που σταθερά πολλαπλασιάζονται κι αποκτούν συνεχώς περυσότερες «παρεμβατικές» αρμοδιότητες, όπως, και σε ορισμένες περιπτώσεις των κρατών με τα φυσικά πτώσωτα, τα άτομα

που ζουν μέσα και έξω από τον κυρίαρχο χώρο τους.

Αυτή η «κοινοτοπία» του Διεθνούς Δικαίου, που, ακριβώς επειδή έχει διεισδύσει στη ζωή μας, γίνεται σημείο αναφοράς από όλους μας, «ειδικευμένοι» ή «ανεξειδίκευτοι», οδηγεί, πολλές φορές, σε παρεξηγήσεις, σε ευφάνταστες, στα μέτρα μας, ερμηνείες του, και σε διόγκωση της σημασίας του σχετικά με τον ρόλο του στην επίτευξη εθνικών στόχων. Όπως, σε μια διαμετρικά αντίθετη κατεύθυνση, οδηγεί και στην ατογοποίηση, και, κατά συνέπεια, στην απαξίωση της κανονιστικής βαρύτητας του, όταν διαπιστώνεται ότι οι πληθωρικές προσδοκίες που είχαν εναποτεθεί στους κανόνες του (έτσι όπως πολλές φορές αυθαίρετα ερμηνεύονται) δεν πραγματοποιούνται στη διάρκεια της εφαρμογής του.

Το μικρό αυτό βιβλίο δεν διεκδικεί, βέβαια, το αλάθητο και την αυθεντία. Είναι, όμως, καρπός μιας απόφασης για την ανάγκη ενημέρωσης όσων χρησιμοποιούν στην πράξη το Διεθνές Δίκαιο, αλλά και όσων με ευκολία το φέρουν στα χείλη τους χωρίς ιδιαιτέρως διαταγμούς. Στα τρία κεφάλαια του, που αποτελούν επεξεργασίες κειμένων, τα οποία έχουν ήδη δημοσιευθεί (σε δύο τεύχη της «Διεθνούς και Ευρωπαϊκής Πολιτικής» και σε τεύχος της "Book's Journal") δίνονται απαντήσεις σε τρία θέματα που, κατά τη γνώμη μου, συζητούνται σήμερα κατά κόρον στον δημόσιο διάλογο: στο θέμα της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης, στο θέμα της εφαρμογής των διεθνών κανόνων για τις χώρες εκείνες που δεν έχουν επικυρώσει μια διεθνή πολυμερή συμφωνία/συνθήκη (με ιδιαίτερη, βέβαια, αναφορά στη Σύμβαση του Montego Bay για το Δίκαιο της Θάλασσας), και στο θέμα της αποτελεσματικότητας του Διεθνούς Δικαίου, ως ενός συνόλου δεσμευτικών κανόνων που εφαρμόζονται υποχρεωτικά (και απαγγάλιατα;) στις διεθνείς σχέσεις.

Αυτό το αναλυτικό τριτύχο αν και δεν εξαντλεί όλους τους προβληματισμούς, που εύλογα προξενεί η θεματική πολυπλοκότητα του, ωστόσο αποτελεί, κατά τη γνώμη μου, μια πρώτη προσπάθεια αποσαφήνισης ορισμένων στερεοτύπων προσεγγίσεων, και, για όχι, ένα εναρκτήριο λάκτισμα για έναν πληρέστερο διάλογο, που μπορεί να ακολουθήσει.

Θα ήταν σημαντική παράλειψη από τη μεριά μου αν δεν ανέφερα, στις προλογικές αυτές γραμμές, την πατρότητα της ιδέας για τη μεταμόρφωση των τριών ήδη δημοσιευμένων κειμένων σε ένα ενιαίο σύνολο που να πάρει τη μορφή βιβλίου. Η ιδέα αυτή οφείλεται στον φίλο κ. Σωτήρη Ντάλη που με παρότρυνε, στη μέση άλλων σοβαρών εκκρεμοτήτων μου, να αναλάβω αυτό το έργο, το οποίο, όμως αποδείχθηκε πολύ πιο χρονοβόρο από ότι περίμενα. Ελπίζω η ιδέα του, αλλά και το εμπράγματο αποτέλεσμα της, να άξιζαν τον κόπο και τον χρόνο που τους αφιερώθηκε.

Κηφισιά, Αργίλιος 2013

Χρήστος Α. Ροζάκης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΠΡΩΤΟ
Η ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΖΩΝΗ

1α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το τέλος του Δεύτερου Παγκόσμιου Πολέμου σηματοδοτεί την εγκατάλειψη της κυρίαρχης προτολειακής – και διαχρονικά κραταιής – αντίληψης ότι η βασική χρήση των θαλάσσιων συμπίπτει με τη ναυσιπλοΐα, και δευτερευόντως με την αλιεία. Μια τέτοια αντίληψη είχε δώσει προτεραιότητα στην αφαγή της ελευθερίας των θαλάσσιων, περιορίζοντας τα παράκτια κράτη σε ζώνες αγκυλιπλοΐας που εκτεινόταν λίγα μίλια από την ακτή, και μέσα στις οποίες ασκούσαν λίσιαρχία, σχεδόν ισοδύναμη με αυτήν του χερσαίου εδάφους, εξυπηρετώντας κυρίως το αίτημα της ασφάλειας και της αποκαλειστικής χρήσης του θαλάσσιου πλούτου.¹

Η διαπίστωση, όμως, μέσα από τις επιστημονικές και τεχνικές εξελίξεις, ότι η θάλασσα κρύβει πλουτοπαραγωγί-

¹ Βλ. *inter alia*, στην ελληνική βιβλιογραφία, Ιωάννου, Κρ., Στρατή, Α., *Δίκαιο της Θάλασσας* (Αθήνα: Α. Σάκκουλας, 1998), σ. 178-179. Στράτη, Α., «Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη», στο Δίπλα, Χ., Ροζάκη, Χρ. (επιμ.), *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Εφαρμογή του στην Ελλάδα* (Αθήνα: Σιδέρης, 2004). Ροζάκη, Χρ., *Το Δίκαιο της Θάλασσας και η Διαμόρφωση του από τις Διακρίσεις των Παράκτιων Κρατών* (Αθήνα: Πατάζης, 1976), σελ. 105 *et seq.*

κοίς πόρους στον βυθό και στο υπεράκτιό του, σε συνδυασμό με τις τεχνολογικές προόδους που κατέστησαν δυνατή την εκμετάλλευσή τους, οδήγησε, βαθμιαία σε μια αναθεώρηση αυτής της σχετικής μοναδικής προτεραιότητας, και στη δημιουργία νέων νομικών καθεστώτων στο Δίκαιο της Θάλασσας.² Καθεστώς τα οποία διευρύνουν τη δικαιοδοσία των κρατών στη θάλασσα, πέρα από την αιγιαλιτίδα, παρέχοντας δυνατοότητες στα παράκτια κράτη, και σε ορισμένες περιπτώσεις στην ίδια τη διεθνή κοινότητα, να νομιμοποιήσουν την αποκλειστική εξερεύνηση και εκμετάλλευσή των πλουτοπαραγωγικών πόρων του βυθού και του υπεράκτιού τους πέρα από την αιγιαλιτίδα ζώνη. Καθεστώς τα οποία επιχειρούν να συμβιβάσουν τη διατήρηση της ελεύθερης ναυσιπλοΐας με τα νέα δικαιώματα χρήσης των θαλάσσιων. Η πρώτη ζώνη που διαμορφώνεται με αυτές τις νέες αντιλήψεις είναι, βέβαια, η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα (πρωτοεμφανίζεται το 1945 με το λεγόμενο «Δόγμα Τρούμαν»)³.

1β. Η ΘΕΣΜΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΟΚΛΕΙΣΤΙΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΖΩΝΗΣ ΚΑΙ Η ΝΟΜΙΚΗ ΦΥΣΗ ΤΗΣ

Ειδικότερα τώρα για την Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη [στο εξής: ΑΟΖ], η ζώνη αυτή έλκει την καταγωγή της από μια έμπνευση λατινοαμερικανικών κρατών. Η ουσιαστική, βιομηχανικά οργανωμένη αλιεία των ΗΠΑ σε περιοχές του Ειρηνικού Ωκεανού, εκτός της αιγιαλιτίδος ζώνης

των προκείμενων κρατών της Νότιας Αμερικής, είχε αποσπείρει τα παράκτια κράτη από πολύτιμα αλιευτικά αποθέματα, αλλά και είχε οδηγήσει σε αλλοιώσεις του οικοσυστήματος της περιοχής, με σύνθετες, αλλά κυρίως οικονομικές, επιπτώσεις για τα παράκτια κράτη. Η διαπίστωση των επιπτώσεων σκόπησε τα κράτη αυτά, και τα οδήγησε σε μια κοινή στάση και στην πρόταση για μια νέα θαλάσσια ζώνη δικαιοδοσίας σε μεγάλη έκταση από τις ακτές, που απέδιδε αποκλειστικά δικαιώματα αλιείας στα παράκτια αυτά κράτη. Σύντομα την πρωτοβουλία τους ενστερνίστηκαν και κράτη εκτός της Λατινικής Αμερικής, με αποτέλεσμα η Τρίτη Συνδιάσκεψη για το Δίκαιο της Θάλασσας, που οδήγησε στη νέα Σύμβαση για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982 [στο εξής: η Σύμβαση], να βρει ώριμη τη διεθνή κοινήτητα για την πρόβλεψη μιας νέας θαλάσσιας ζώνης, αυτήν που η Σύμβαση καθιέρωσε ως ΑΟΖ.⁴

Η Σύμβαση του 1982 αφιερώνει ένα τμήμα της (το Τμήμα V) στην ΑΟΖ.⁵ Σε αυτό καθορίζεται η νομική φτυογονωμία της ζώνης, οι λειτουργίες της και τα όρια της δικαιοδοσίας και της αग्μοδιότητας των κρατών. Σύμφωνα με τα άρθρα 55, 56 και 57 του Τμήματος V, η ΑΟΖ είναι μια θαλάσσια ζώνη πέρα από, αλλά παρεκείμενη της αιγιαλιτίδος ζώνης, η οποία περιλαμβάνει τον βυθό, το υπεράκτιό του, τη θαλάσσια «στήλη», και την επιφάνεια της θάλασσας, ως μια απόσταση διακοσίων μιλίων από την ακτή – μειωμένη, όμως, ανάλογα με το εύρος της παρεκείμενης αιγιαλιτίδος

² Βλ. βιβλιογραφία της πρώτης (1) υποσημείωσης.

³ Βλ. Ιωάννου Κρ., Στρατή, Α., *ορ. cit.*, σελ. 148-152.

⁴ Βλ. Καρκαωστάνογλου, Β., *Η Αποκλειστική Οικονομική Ζώνη στο Νέο Δίκαιο της Θάλασσας* (Αθήνα/Θεσσαλονίκη: Σάκουλας, 2001), σελ. 89 *et seq.*

⁵ Άρθρα 55 έως 75.

ζώνης. Σε αυτήν τη ζώνη το παράκτιο κράτος ασκεί κυριαρχικά δικαιώματα με σκοπό την εξεργένιση, την εκμετάλλευση, τη διατήρηση και τη διαχείριση των θαλάσσιων πόρων, ζωντανών ή άλλων, της περιολής, και τις άλλες δραστηριότητες που αφορούν την οικονομική εξεργένιση και εκμετάλλευση της ζώνης, όπως είναι η παραγωγή ενεργειακής ατμότο νερό, τα ρεύματα και τους ανέμους. Το παράκτιο κράτος έχει επίσης, τη δικαιοδοσία να κατασκευάζει και να χρησιμοποιεί τεχνητά νησιά, εγκαταστάσεις και κατασκευές (για την εξυπηρέτηση των χρήσεων της ζώνης), να κάνει επιστημονική έρευνα και να προστατεύει και να διατηρεί το θαλάσσιο περιβάλλον. Τα δικαιώματα αυτά είναι λειτούργια, δεν συνιστούν εδαφική κυριαρχία, και πρέπει να ασκούνται με τρόπο που να λαμβάνει υπόψη του τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις των άλλων κρατών που κάνουν χρήση της ίδιας θαλάσσιας περιολής. Ιδιαίτερα, βέβαια, όταν τα τελευταία ασκούν το δικαίωμά τους της ελεύθερης ναυσιπλοΐας.⁶ Εδώ θα πρέπει να τονιστεί ότι για τα δικαιώματα, για τα οποία δεν προκύπτει ρητά ότι ανήκουν στο καθεστώς της ΔΟΖ, η θαλάσσια περιολή της διέπεται από το καθεστώς της ελευθερίας των θαλάσσιων.

Η προσθήκη της νέας ζώνης στη δικαιοδοσία των κρατών στις θάλασσες, πέρα από την αγκυρά, παρέχει μια προστιθέμενη αξία στην ήδη υπάρχουσα δυνατότητα του παράκτιου κράτους να εκμεταλλεύεται τον θαλάσσιο πλούτο των βυθών και του υπεδάφους, μέσα από τον θεσμό της υπαλοκρηπίδας, με την προσθήκη της θαλάσσιας στρώσης και της επιφάνειας της θάλασσας. Οι νέες, κατά συνέπεια, χρήσεις της αφορούν κυρίως την αλιεία, και την εκμετάλλευση

⁶ Άρθρο 56, παρ. 2. Άρθρο 58.

της φυσικής, ήπιας ενεργειακής που προκύπτει από την κίνηση του νερού και των ανέμων. Όσον αφορά τώρα τον βυθό και το υπεδάφος, αυτή η περιολή εξακολουθεί να διέπεται από τις νομικές ρυθμίσεις της υπαλοκρηπίδας – κάτι που ρητά προσδιορίζεται από την παράγραφο 3 του Άρθρου 56 της Σύμβασης.⁷ Ο θεσμός, κατά συνέπεια, της ηπειρωτικής υπαλοκρηπίδας, όχι μόνο δεν απορροφάται από την ΔΟΖ, αλλά παραμένει ζωντανός, και καθορίζει, με τις νομικές ρυθμίσεις του, τον τρόπο χρήσης των βυθών και του υπεδάφους του από τα παράκτια κράτη.

Θα πρέπει, επίσης, να υπογραμμιστεί ότι τα δικαιώματα του παράκτιου κράτους στην παρακείμενη ΔΟΖ υπόκεινται στους γενικότερους περιορισμούς που προκύπτουν από τον «κοινωνικό» χαρακτήρα, ο οποίος διέπει συνολικά τη Σύμβαση του 1982. Πρώτα, για πρώτη φορά στην ιστορία του Δικαίου της Θάλασσας, η διεθνής κοινότητα αποδίδει τόση σημασία στα δικαιώματα τρίτων κρατών, αλλά και στα δικαιώματα της ίδιας της κοινότητας απέναντι στα δικαιώματα των παράκτιων κρατών. Χαρακτηριστικότερο παράδειγμα είναι, βέβαια, η υιοθεσία του νέου καθεστώτος της «κοινής λήθρονομιάς της ανθρωπότητας», δηλαδή των βυθών πέρα από τις εθνικές δικαιοδοσίες, όπου εκεί η ίδια η διεθνής κοινότητα απολαμβάνει, σύμφωνα με τη Σύμβαση, των καρπών τους, με ένα πνεύμα διανεμητικής δικαιοσύνης εις όφελος των οικονομικά ασθενέστερων μελών της.⁸ Στο ίδιο

⁷ Άρθρο 56, παρ. 3: «Τα δικαιώματα τα σχετικά με τους θαλάσσιους βυθούς και το υπεδάφός τους που αναφέρονται στο παρόν άρθρο ασκούνται σύμφωνα με το Τμήμα VI [της Σύμβασης, που αναφέρεται στην ηπειρωτική υπαλοκρηπίδα]».

⁸ Βλ. Ιωάννου, Κ., Στρατή, Α., *op. cit.*, σελ. 257 *et seq.*

πνεύμα, η Σύμβαση προβλέπει ότι στην ΑΟΖ ενός κράτους τα κράτη τα γειτονικά προς αυτό έχουν το δικαίωμα της συμμετοχής στους ζωντανούς πόρους της θαλάσσιας αυτής περιοχής, εφόσον χαρακτηρίζονται ως «γεωγραφικά μειοεκτούμενα κράτη». Το Άρθρο 70 της Σύμβασης προσδιορίζει την έννοια του «γεωγραφικά μειοεκτούμετος κράτους», όπως και τους όρους της άσκησης των δικαιωμάτων του στην ΑΟΖ.⁹ Επίσης, το Άρθρο 65 δίνει το δικαίωμα, με τους όρους που το ίδιο προσδιορίζει, στα κράτη που δεν έχουν αυτές να συμμετέχουν στους κερπούς της ΑΟΖ η οποία βρίσκεται στη γεωγραφική περιοχή τους.¹⁰

1γ. Η ΚΗΡΥΞΗ ΤΗΣ ΑΟΖ ΚΑΙ Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ

Έρχομαι τώρα στο θέμα της καθιέρωσης της ΑΟΖ από ένα παράκτιο κράτος. Σε αντίθεση με την υφαλοκρηπίδα, η οποία υφίσταται ως «φυσικό δικαίωμα», ανεξάρτητα από την έγκραση βούλησης του παράκτιου κράτους να την αποκτήσει (τα δικαιώματα στην υφαλοκρηπίδα υπάχουν *ipso facto* και *ab initio*), στην περίπτωση της ΑΟΖ το κράτος πρέπει να εκδηλώσει τη βούλησή του να αποκτήσει τη ζώνη, μέσω από μια εθνική πράξη κήρυξης, από τη στιγμή που το κράτος εκφράζει αυτήν τη βούληση αποκτά όλα τα δικαιώματα που το Διεθνές Δίκαιο του απονέμει σε μια περιοχή η οποία εκτείνεται ως τα διακόσια ναυτικά μίλια από την ακτή. Με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι το εύρος της θάλα-

σάς στην περιοχή του παρέχει μια τέτοια δυνατότητα.

Στην περίπτωση, όμως, που υπάχτει γεωγραφική στενότητα, και υπάχουν «αντικείμενα» η γειτονικά (παράκτιμενα) κράτη σε απόσταση μικρότερη από τα τετρακόσια μίλια (200+200), τότε θα πρέπει να υπάχξει, σύμφωνα με τη Σύμβαση, οριοθέτηση της ΑΟΖ. Το Άρθρο 74 της Σύμβασης ορίζει ότι «[η] οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομικής ζώνης ανάμεσα σε κράτη με αντικείμενες ή γειτονικές ακτές θα πραγματοποιείται με συμφωνία στη βάση του Διεθνούς Δικαίου, όπως αναφέρεται στο Άρθρο 38 του Καταστατικού του Διεθνούς Δικαστηρίου, με σκοπό την επίτευξη μιας δίκαιης λύσης». Σύμφωνα με τη δεύτερη παράγραφο του ίδιου άρθρου «αν δεν είναι δυνατόν να επιτευχθεί συμφωνία μέσα σε ένα εύλογο χρονικό διάστημα, τα ενδιαφερόμενα κράτη θα προσφεύγουν στις διαδικασίες που προβλέπει το Τμήμα XV (της Σύμβασης)». Εξυπακούεται ότι οι διαδικασίες αυτές, που αφορούν γενικότερα κράτη που διαφωνούν σε σχέση με την εγγιμνεία και την εφαρμογή των διατάξεων της Σύμβασης, υποχρεωτικά ακολουθούνται στις περιπτώσεις που και τα δύο μέλη, τα οποία επιδιώκουν οριοθέτηση, είναι μέλη της Σύμβασης. Στην περίπτωση που δύο κράτη δεν είναι μέλη της Σύμβασης, ή στην περίπτωση που το ένα από αυτά δεν την έχει επικυώσει, τότε, φυσικά, η υποχρέωση της παραγράφου 2 αίρεται, δεδομένου ότι οι διαδικασίες που προβλέπονται από το Τμήμα αυτό αφορούν μόνο τα μέλη της Σύμβασης, και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι μπορεί να χρησιμοποιηθούν από μη-μέλη. Παραμένει, όμως, η μέθοδος οριοθέτησης που προβλέπει το Άρθρο 74, παρ. 1, ως υποχρέωση για κάθε κράτος, ανεξαρτήτως συμμετοχής του στη Σύμβαση, γιατί η διάταξη αυτή έχει, μέσω από μακρά πρακτική οριοθετήσεων αποκτήσει εθιμικό χα-

⁹ «Δικαιώματα των γεωγραφικά μειοεκτούμετων κρατών». Ο ρόλος των κρατών αυτών δίνεται στην παράγραφο 2 του Άρθρου.

¹⁰ «Δικαιώματα κρατών χωρίς αυτές».

ρακτηρία, και δεσμεύει ως έθιμο.¹¹ Εξάλλου, εκολοιθώντας το πνεύμα της Σύμβασης (όπως και γενικότερα του Διεθνούς Δικαίου) που παρατρέμπει, σε περίπτωση αδυναμίας συμφωνίας, σε παρέμβαση διεθνούς μηχανισμού, η αριμόζουσα λύση για δύο κράτη, που δεν εφαρμόζουσι τις διατάξεις της Σύμβασης, είναι η προσωφυγή σε διεθνές δικαιοδοτικό όργανο.

Οι διατάξεις της οριοθέτησης της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας που περιέχονται στη Σύμβαση δεν προσδιορίζουσι με ακρίβεια τους κανόνες του Διεθνούς Δικαίου, που εφαρμόζονται σε περιπτώσεις γεωγραφικής στενότητας, έτσι ώστε τα κράτη να γνωρίζουσι τους όρους που θέτει το δίκαιο για τη σύναψη μιας συμφωνίας οριοθέτησης. Ουσιαστικά, λοιπόν, τα κράτη είναι ελεύθερα να αναζητήσουσι το περιεχόμενο της συμφωνίας τους, με μοναδικό περιορισμό ότι η οριοθέτηση που πραγματοποιείται με αυτήν θα πρέπει να οδηγεί σε μιά δίκαιη λύση. Φυσικά με την πάροδο του χρόνου και με την ανάπτυξη της διεθνούς πρακτικής, όπως και της διεθνούς νομολογίας, υπάγχει πια ένας πλόντος οριοθετή-

¹¹ Η διατύπωση αυτή επλήθεύεται από τη νομολογία του Διεθνούς Δικαστηρίου, το οποίο έχει κληθεί σε ορισμένες περιπτώσεις να αποφασίσει για μια ενιαία οριοθέτηση ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας. Βλ. την απόφαση στην υπόθεση *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, όπου το Δικαστήριο αποφαινεται ότι: "The Court has recognized that the principles of maritime delimitation enshrined in Articles 74 and 83 reflect customary international law: (*Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain*)..." (παρ. 139 της απόφασης της 19ης Νοεμβρίου 2012). Για τα αναγκαρήγια βήματα αυτής της νομολογίας, βλ. Ροζάκης, Χρ., Σε αναζήτηση του Χαμένου Χρόνου: Το Δίκαιο της Υφαλοκρηπίδας στην Απόφαση του Διεθνούς Δικαστηρίου για τη Λιβήη-Μάλτα (Αθήνα: Τόδγμα Μεσογειακών Μελετών, 1989), σελ. 44 *et seq.*

σεων, που αντανακλόντι το Διεθνές Δίκαιο της οριοθέτησης και εντοπίζουσι τους κανόνες της.

Η διεθνής νομολογία, και κυρίως η νομολογία των δύο βασικών, μονίμων διεθνών δικαιοδοτικών οργάνων, του Διεθνούς Δικαστηρίου (της Χάγης), και του Διεθνούς Δικαστηρίου για το Δίκαιο της Θάλασσας (του Αμβούργου)¹² έχουν αποτυπώσει την πρακτική των κρατών—ή, σε κάθε περίπτωση, την έχουν προκαλέσει—, και η προσωφυγή στις αποφάσεις τους είναι ένα ασφαλές εγγείσημα για τη διαπίστωση των κανόνων του Διεθνούς Δικαίου που διέπουν την οριοθέτηση της ΑΟΖ και της υφαλοκρηπίδας.

Οι αρχές οι οποίες μπορεί να αντληθούσι από αυτή τη νομολογία μπορεί να συνοψιστούσι ως εξής:

α. Η διεθνής νομολογία έχει δεχτεί, όπως αναφέρθηκε και σε παραπάνω γράμμες,¹³ ότι οι αρχές που διατυπώνονται στα Άρθρα 74 και 83 αντανακλόντι διεθνές εθιμικό δίκαιο. Κατά συνέπεια το περιεχόμενο τους δεσμεύει τόσο, τα μέλη της Σύμβασης μετόξυ τους (με πηγή δέσμευσης τη Σύμβαση), όσο, και τα τρίτα κράτη (μη-μέλη, με πηγή δέσμευσης το εθιμικό δίκαιο).¹⁴

β. Δεν υπάγχει, συνήθως, διαφορά οριοθέτησης ανάμεσα στην ΑΟΖ και στην υφαλοκρηπίδα. Η σύγχρονη τάση είναι μια κοινή οριοθέτηση των δύο αυτών θαλασσίων ζωνών.

¹² Στο εξής, για συντομία, η αναφορά στο Διεθνές Δικαστήριο (της Χάγης) θα περιορίζεται στη λέξη «[το] Δικαστήριο». Το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, έχοντας προς το παρόν εκδώσει μιά μόνον απόφαση οριοθέτησης θα αναφέρεται με τον πλήρη τίτλο του.

¹³ *Supra*.

¹⁴ *Ibid.*, στο Κεφάλαιο Δεύτερο.

νών, χωρίς, όμως, αυτό, να έχει πάψει διακατάσεις γενικευ-
σης.

γ. Η μέθοδος οριοθέτησης που έχει νομολογιακά επι-
καταήσει, αντανανγκώντας τις επιταγές της Σύμβασης, περι-
λαμβάνει ένα προκριματικό στάδιο, και τρία κύρια στάδια
για την οριστικοποίηση της οριοθέτησης.

Το προκριματικό στάδιο συνίσταται στην αναζήτηση των
ακτών που σχετίζονται με την οριοθέτηση, δηλ. των ακτών
εκείνων των οποίων η προβολή στη θάλασσα δημιουργεί ε-
πιβάδυνη με την προβολή των ακτών του αντικείμενου/γει-
τονικού κράτους.¹⁵ Η διακρίβωση του μήκους των ακτών
που εμπλέκονται στην οριοθέτηση είναι κρίσιμο μέγεθος
καθώς προσδιορίζει την αξιωματική σχέση ανάμεσα στις
δύο ακτές—που αποτελεί μια σχετική περιστασιακή μεγάλη
σημείωση για την οριοθέτηση— και ουσιαστικά καθορίζει
και τη σχετική θαλάσσια περιοχή που θα οριοθετηθεί ως Α-
ΟΖ ή ως υφαλοκρηπίδα.

Τα κύρια στάδια της οριοθέτησης, αφού προσδιοριστούν
οι σχετικές ακτές και η σχετική θαλάσσια περιοχή, είναι
τρία:

Στο πρώτο στάδιο το Δικαστήριο ορίζει μια προσωρινή
γραμμική ανάμεσα στα σχετικά εδάφη, περιλαμβανομένων
και των νησιών. Αυτή η γραμμική είναι η μέση γραμμική (για
αντικείμενα κράτη), ή η γραμμική μέσης απόστασης (για γει-
τονικά κράτη). Στις περισσότερες από τις περιπτώσεις που
συγκρίνουν τη νομολογία ο ορισμός της μέσης γραμμικής εί-
ναι γεωγραφικά εφικτός. Σε μιά υπόθεση, πάντως, αυτής

¹⁵ Παρ. 139 της απόφασης του Δικαστηρίου στην υπόθεση
Nicaragua v. Colombia (loc. cit.).

της *Νικαράγουας κατά Ουδούγας*, οι γεωγραφικές ιδιαιτε-
ρότητες δεν επέτρεψαν τη χάραξη μέσης γραμμής, και το
Διεθνές Δικαστήριο κατέληξε σε άλλη μέθοδο οριοθέτη-
σης.¹⁶

Στο δεύτερο στάδιο, το Δικαστήριο εξετάζει κατά πόσον
υπάρχουν σχετικές περιστασιακές (relevant circumstances), οι
οποίες απαιτούν την προσαρμογή και την τροπολογία της
προσωρινής μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, ώστε
με τον τρόπο αυτόν να επιτευχθεί ένα δίκαιο οριοθετικό α-
ποτέλεσμα. Εάν διαπιστωθεί ότι υπάρχουν σχετικές περι-
στασιακές που επηρεάζουν την οριοθέτηση τότε η μέση γραμ-
μή/γραμμική ίσης απόστασης τροποποιείται, προσαρμοζόμε-
νη στις ιδιαιτερότητες αυτών των περιστασιακών.¹⁷

Αν και η έννοια «σχετικές περιστασιακές» δεν προσδιορί-
ζεται με ακρίβεια από τη διεθνή νομολογία, ωστόσο είναι
σαφές, από τις περιπτώσεις οι οποίες αναφέρονται στις δι-
καστικές αποφάσεις, ότι αφορά όλες εκείνες τις ιδιαιτερό-
τητες στην περιοχή της οριοθέτησης, που αν υπάρχουν επι-
ρεάζουν το τελικό αποτέλεσμα της και μεταβάλλουν τη χά-
ραξη της (προσωρινής) μέσης γραμμής. Συνήθως ως σχετι-
κές περιστασιακές το Δικαστήριο έχει αποδεχτεί το μήκος των
ακτών των εμπλεκόμενων κρατών—και την αναλογική σχέ-
ση τους—, τις γενικότερες γεωγραφικές συνθήκες στην περ-
οχή, την ύπαρξη νησιών στην περιοχή της οριοθέτησης, κ.λπ.
Ως σχετικές περιστασιακές έχουν, επίσης, αναφερθεί, χωρίς,
όμως, να έχουν πάντοτε γίνει δεκτές, ορισμένα δικαιώματα

¹⁶ *Territorial and Maritime Delimitation between Nicaragua and the
Honduras in the Caribbean Sea*, (*Nicaragua v. Honduras*) I.C.J. Reports
2007.

¹⁷ *Loc. cit.* (υπομ. 15), σελ. 72, παρ. 193.

των παράκτιων κρατών, που προηγούνται του αιτήματός της οριοθέτησης, η ασφάλεια των κρατών, κ.λπ.

Στο σημείο αυτό θα πρέπει να τονιστεί ότι το Δικαστήριο έχει επανειλημμένα απορρίψει επιχειρήματα σχετικά με γεωλογικές ή γεωμορφολογικές συνθήκες, τονίζοντας σταθερά ότι το κριτήριο οριοθέτησης σύμφωνα με το δίκαιο που εμπνέεται από τη Σύμβαση είναι αυτό της απόστασης (των 200 ν.μ.), κι όχι κάποιο κριτήριο φυσικής σχέσης Ξηράς-βυθού της θάλασσας. Έτσι στην πρόσφατη απόφαση *Νικαράγουας κατά Κολομβίας*, το Δικαστήριο απέρριψε τη θέση της Νικαράγουας που υποστήριξε ότι νησιά της Κολομβίας βρίσκονταν πάνω στην υφαλοκρηπίδα της.¹⁸

Το τρίτο, και τελευταίο, στάδιο οριοθέτησης είναι το στάδιο της επαλήθευσης της επίτευξης ενός δίκαιου αποτελέσματος. Όπως το Δικαστήριο τόνισε στην απόφαση του στην υπόθεση της *Νικαράγουας κατά Κολομβίας*, στην παράγραφο 240:

«Ασχολούμενο με το τρίτο στάδιο, το Δικαστήριο δεν εφαρμόζει την αρχή της αυστηρής αναλογικότητας. Η θάλασσα οριοθέτηση δεν έχει ως σκοπό να αναδείξει μια σχέση ανάμεσα στις σχετικές απτές των Μερών και την αντίστοιχη συμμετοχή τους στην περιοχή... Το έργο του Δικαστηρίου είναι να ελέγξει εάν υπάρχει σημαντική δυσαναλογία. Το τι συνιστά δυσαναλογία διαφέρει από περίπτωση σε περίπτωση, εφόσον το τρίτο στάδιο της διαδικασίας δεν απαιτεί από το Δικαστήριο να αγνοήσει όλες τις άλλες παραμέτρους που [θεωρήθηκαν] σημαντικές στα προηγούμενα στάδια»

¹⁸ *Loc.cit.* (υποσ. 11), σελ. 79, παρ. 214.

Όπως το Δικαστήριο, επίσης, είπε «το μοίρασμα της περιοχής είναι το ερωτάλεγμα της οριοθέτησης, όχι το αντίστροφο (*Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen, [Denmark v. Norway]*, Judgment, *I.C.J. Reports 1993*, p. 67, paragraph 64)».¹⁹

Από τις αποφάσεις αυτές του Δικαστηρίου, όπως και από άλλες ανάλογες αναφορές που μπορεί κανείς να αναζητήσει σε άλλες αποφάσεις, αποκλύπτεται, με γλαφυρό τρόπο, ο τρόπος σύγκρισης των ακτών της περιοχής της οριοθέτησης, η οποία οδηγεί το Δικαστήριο στη διαίτιαση της ύπαρξης ή όχι μιας δίκαιης λύσης. Το Δικαστήριο δεν δέχεται την αυστηρή αναλογία ακτών και αποδοδόμενης θάλασσας περιοχής, με τη χρήση απόλυτων αριθμητικών/μαθηματικών δεδομένων, αλλά εστιμάει σε μια χαλαρή σχέση που να μην προκαλεί σοβαρή δυσαναλογία ανάμεσα στο μήκος των ακτών του κάθε κράτους στην περιοχή της οριοθέτησης και στην αποδιδόμενη θάλασσα έκταση σε αυτά. Χαρακτηριστικό είναι το παράδειγμα της τελευταίας οριοθετικής απόφασης του στην υπόθεση *Νικαράγουας κατά Κολομβίας*,²⁰ όπου το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η σχέση των ακτών των δύο χωρών ήταν 8,1 προς 1. Ωστόσο η έκταση των θαλάσσιων ζωνών που αποδόθηκαν, με την προσθήκη και άλλων παραμέτρων στην κρίση του Δικαστηρίου (ειδικότερα το γενικότερο γεωγραφικό περιβάλλον της περιοχής), μείωσε σημαντικά αυτήν τη σχέση σχεδόν σε 1 προς 3 υπέρ της Νικαράγουας. Αλλά και σε περιπτώσεις που δεν υπήρχαν άλλα προσδιοριστικά στοιχεία που να επηρεάζουν

¹⁹ *I.C.J. Reports 2009*, σελ. 103, παρ. 122.

²⁰ *Loc.cit.* (υποσ. 11).

την αναλογία ατόων – περιολών οριοθέτησης, το Δικαστήριο δεν ακολουθήσε ακριβείς μαθηματικές αναλογίες.²¹

Ένα τελευταίο σημείο που πρέπει να επισημανθεί στη διαδικασία της οριοθέτησης, έτι όπως έχει αναπτυχθεί από τη νομολογία, είναι ο ρόλος των νησιών στην περιολή της οριοθέτησης και του υπολογιισμού τους στην οριοθετική διαδικασία.

Η Σύμβαση του 1982 περιέχει μία γενική διάταξη, αυτήν του Άρθρου 121, το οποίο στην παράγραφο 2 ορίζει ότι:

«[Μ]ε την επιφύλαξη της παράγραφου 3, η αγκυλάτιδα ζώνη, η συνορευούσα ζώνη, η αποκλειστική οικονομική ζώνη και η ηπειρωτική υφαλοκρηπίδα ενός νησιού οριοθετούνται σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης που εφαρμόζονται στα άλλα εδάφη της Ήρης».

Απο το γράμμα της διάταξης αυτής προκύπτουν με σαφήνεια δύο συμπεράσματα: Πρώτον, ότι τα νησιά έχουν το δικαίωμα, όπως και τα ηπειρωτικά εδάφη, να απολαμβάνουν όλες τις θαλάσσιες ζώνες που προβλέπει η Σύμβαση, και γενικότερα το Δίκαιο της Θάλασσας. Εξαιρούνται, σύμφωνα με την παράγραφο 3 του Άρθρου 121, από το προνόμιο να απολαμβάνουν υφαλοκρηπίδα και ΑΟΖ οι βραχονησίδες που δεν έχουν τη δυνατότητα να είναι κατοικήσιμες, και δεν έχουν δική τους οικονομική ζώνη. Οι τελευταίες, πάντως, δικαιούνται αγκυλάτιδα ζώνη, όπως κάθε άλλο νησί. Δεύτερον, ότι οι διατάξεις οριοθέτησης που εφαρμόζονται γενικά εφαρμόζονται και στην περίπτωση των νησιών. Για την ΑΟΖ και για την υφαλοκρηπίδα, κατά συνέπεια, ε-

²¹ Βλ. Ρόζαρης, Χρ. (οπ.οπ. υποσ. 11).

φαρμόζονται τα Άρθρα 74 (ΑΟΖ), και 83 (υφαλοκρηπίδα). Άρθρα τα οποία, όπως έχει τονιστεί, παραλείπουν σε συμφωνία ανάμεσα στα μέλη που πρέπει να επιτευχθεί σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο, και που πρέπει να οδηγή σε ένα δικαιο αποτέλεσμα.

Η διεθνής νομολογία έχει εμνηνεύσει τις διατάξεις αυτές, στις περιπτώσεις οριοθέτησης υφαλοκρηπίδας ή ενός κοινού οριοθετικού ορίου, που περιλαμβάνει τόσο την υφαλοκρηπίδα όσο και την ΑΟΖ, με τρόπο που να δίνει βαρύτητα στην επίτευξη ενός δικαίου αποτελέσματος. Με άλλα λόγια από τη στιγμή που η κύρια επιταγή των Άρθρων 74 και 83 – που είναι η επίτευξη συμφωνίας ανάμεσα στα μέλη – δεν επιτυγχάνεται (και ως εκ τούτου τα μέλη οδηγούνται σε μια παράμβαση τρίτου για την επίλυση της διαφοράς τους), η παράμβαση αυτή έχει ως σκοπό να διερευνηθεί ποιά είναι το εφαρμόσιμο δικαίο, και πως θα πραγματοποιηθεί τις εντολές του στη συγκεκριμένη περίπτωση που εξετάζει, προκειμένου να υτάσχει, ως κατάληξη, ένα δικαιο αποτέλεσμα.

Θα μπορούσαμε να ανλήσουμε από τη νομολογία οριζόμενα συμπεράσματα για τον τρόπο που αντιμετωπίζονται τα νησιά τα οποία βρισκονται σε περιολές οριοθέτησης, σε μια οριοθετική διαδικασία που διέπεται από τη λογική των Άρθρων 74 και 83 της Σύμβασης.

Το πρώτο συμπέρασμα είναι ότι όλα τα νησιά που εμπιπουν στις διατάξεις του Άρθρου 121 της Σύμβασης απολαμβάνουν θαλάσσιων ζωνών, συνεπώς έχουν τόσο ΑΟΖ, όσο και υφαλοκρηπίδα. Όπως αποφάσισε το Δικαστήριο στην υπόθεση *Κατά κατά Μαχραιν*

«[σ]ύμφωνα με το Άρθρο 121, παράγραφος 2, της

Σύμβασης για το Δίκαιο της Θάλασσας του 1982, που α-
νταρρακά εθιμικό διεθνές δίκαιο, νησιά, ανεξαρτήτως
του μεγέθους τους, απολαμβάνουν το ίδιο καθεστώς, και,
κατά συνέπεια, παράγουν τα ίδια θαλάσσια δικαιώματα
όπως τα άλλα εδάφη της Ήραδας». ²²

Το δεύτερο συμπέρασμα είναι ότι ενώ έχει γίνει αποδε-
κτό ότι όλα τα νησιά δικαιούνται ΑΟΖ και υπαλοκηριτιάδα,
ωστόσο η έκταση του δικαιώματος τους ποικίλλει. Στις πε-
ρισσότερες από τις περιπτώσεις που έχουν εξεταστεί από
το Δικαστήριο η ύπαρξη νησιών στην οριοθετική περιοχή
συμπίπτει με ένα ευρύτερο περιβάλλον, όπου και τα ηπει-
ρωτικά εδάφη των αντιδίκων συνυπολογίζονται στην οριο-
θέτηση. Τα νησιά δεν αποτελούν, συνεπώς, την αποκλειστι-
κή πηγή άντλησης των δικαιωμάτων, αλλά μόνον ένα τμήμα
της, κι έτσι το Δικαστήριο είναι υποχρεωμένο να αναζητή-
σει την *επίρραξη* (*effect*), που αυτά ασκούν στη συνολική, τε-
λική οριοθέτηση. Σε τέτοιες περιπτώσεις το Δικαστήριο θε-
ωρεί ότι τα νησιά πρέπει να συνυπολογιστούν μαζί με τα η-
πειρωτικά εδάφη, συνήθως όχι ως μεμονωμένες οντότητες,
αλλά ως εδαφικό τμήμα στην οριοθετική διαδικασία. Αυτός
ο συνυπολογισμός μπορεί να οδηγήσει σε ορισμένες περι-
πτώσεις σε μιά μείωση του απόλυτου δικαιώματος για υπα-
λοκηριτιάδα και ΑΟΖ, σε έναν μετριασμό της έκτασης του
δικαιώματος, που προσδιορίζεται από αυτό το οποίο το Δι-
καστήριο έχει ονομάσει *επίρραξη*. Επίρραξη, δηλ., ενός νη-
σιού στη συνολική, τελική οριοθέτηση. Είναι αναμφισβήτη-
το, ότι το Δικαστήριο δίνει μιά οριοθετική βαρύτητα, κα-

²² *Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain, (Qatar v. Bahrain)*, Merits, I.C.J. Reports 2001, σελ. 97, παρ. 185.

ταρχάς, στα ηπειρωτικά εδάφη, που απολαμβάνουν πλήρη
δικαιώματα, ενώ τα εξαρτήματα τους, τα νησιά, μπορεί, σε
ορισμένες περιπτώσεις, να έχουν περιορισμούς στην οριο-
θετική συνάρτηση.

Το τρίτο, συναφές με το δεύτερο, συμπέρασμα είναι ότι
η *επίρραξη* κάθε νησιού σε μια συνολική οριοθέτηση εξαερτά-
ται, συνήθως, από δύο παράγοντες: από τη θέση του νησιού
στην οριοθετική περιοχή, και από το μέγεθός του.

Αναφορικά με τη θέση του νησιού, μεγάλη σημασίας εί-
ναι η γεωγραφική σχέση του με το ηπειρωτικό έδαφος. Εάν
δηλ. βρίσκεται κοντά ή μακριά από το ηπειρωτικό έδαφος,
κι ανήκει στο ίδιο κράτος με το κράτος του ηπειρωτικού ε-
δάφους, ή βρίσκεται κοντά στο ηπειρωτικό έδαφος του α-
ντικείμενου ή γειτονικού κράτους, αλλά πολιτικά ανήκει
στο άλλο αντικείμενο/γειτονικό κράτος. Το πιο χαρακτηριστι-
κό παράδειγμα της τελευταίας περίπτωσης εντοπίζεται
στην υπόθεση των *Νησιών της Μαγγής*,²³ στην οποία *ad hoc*
Διαιτητικό Δικαστήριο, οριοθετώντας την υπαλοκηριτιάδα
των δύο κρατών έγραψε να αποφασίσει για την τύχη των
Βρετανικών νησιών που βρίσκονται πλησιέστερα στις γαλλι-
κές ηπειρωτικές ακτές. Τα νησιά αυτά αντιμετωπίστηκαν α-
πό το Διαιτητικό Δικαστήριο ως « παρενόχληση» μιάς κατά
τα άλλα σχετικά ατλής οριοθέτησης των αντικείμενων α-
κτών των δύο χωρών –που ευνοούσε την εφαρμογή της μέ-
σης γραμμής–. Σύμφωνα με την ιστορική γρήση του Διαιτητι-
κού Δικαστηρίου τα νησιά αυτά βρίσκονται στη λάθος πλευ-
ρά της οριοθέτησης της υπαλοκηριτιάδας, σχέση που το οδή-

²³ *Case Concerning the Delimitation of the Continental Shelf between the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland, and the French Republic* (Decision of 30 June 1977, RIIA, Vol. XVIII).

γηση στο να εφραγιάσει μία μέση γραμμή ανάμεσα στα ηπειρωτικά εδάφη της Γαλατίας και στο κεντρικό έδαφος του Ηνωμένου Βασιλείου, περιλαμβάνοντας τα βρετανικά νησιά της Μάγχης με μια ζώνη 12 ν.μ., αντιπροσωπευτικής όλων των δικαιωμάτων τους στη θαλάσσια περιοχή. Σε πρόσφατη περίπτωση, στην υπόθεση *Μαγγλιαντές κατά Μουανιά*²⁴, το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας, στην μορφή, ως τα τώρα, απόφαση του ομοιόθετου, αγνόησε το νησί του St. Martin, με το αιτιολογικό ότι αν είχε δοθεί «επίγεια [στο νησί] για την οριοθέτηση της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης και της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας [το αποτελεσμα θα ήταν] μία γραμμή που θα παρεμπόδιζε τη θαλάσσια προβολή των ακτών της Μουανιά, με τρόπο που θα προκάλούσε μιάν αδικαιολόγητη στρέβλωση της οριοθετικής γραμμής».²⁵ Ανάλογες θέσεις διατυπώθηκαν και σε προηγούμενες αποφάσεις του Δικαστηρίου της Χάγης, ιδιαίτερα στην υπόθεση της *Μαύρης Θάλασσας*.²⁶

Η νομολογία έχει, επίσης, δώσει απαντήσεις σε δύο άλλες περιπτώσεις που διαφέρουν από τα προηγούμενα παραδείγματα: στην περίπτωση που νησιά βρισκονται πλησίον του ηπειρωτικού εδάφους του κράτους στο οποίο ανήκουν, και στην περίπτωση που είναι απομονωμένα και απομακρυσμένα από το ηπειρωτικό έδαφος του κράτους τους. Στην πρώτη περίπτωση η εγγύτητα επηρεάζει την πλήρη ανάτυ-

²⁴ *Dispute Concerning Delimitation of the Maritime Boundary between Bangladesh and Myanmar in the Bay of Bengal*, (Bangladesh v. Myanmar), Judgment of 14 March 2012.

²⁵ *Ibid.*, παρ. 318.

²⁶ *Maritime Delimitation in the Black Sea (Romania v. Ukraine)*, I.C.J. Reports 2009, σελ. 122-28.

ξη του δικαιώματος των νησιών για ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδα και οδηγεί σε μια μειωμένη επίγεια. Με την έννοια ότι οι ακτές των νησιών δεν μπορεί να αποτελούν αυτοτελείς γραμμές βάσης από τις οποίες εκκινεί η μέτρηση της απόστασης των εξωτερικών ορίων της ΑΟΖ ή της υφαλοκρηπίδας, αλλά συμψηφίζονται με τις ηπειρωτικές ακτές. Το αποτέλεσμα είναι ότι αυτή η κατηγορία των νησιών επηρεάζει μόνον οριακά την τελική οριοθέτηση. Το σχετικό που έχει επιγραφίσει, σε τέτοιες περιπτώσεις, είναι ότι αν τα νησιά αυτά δεν υπήρχαν στην περιοχή της οριοθέτησης, αυτή θα εκκινούσε με βάση τις ηπειρωτικές ακτές, και μόνον. Προκειμένου, όμως, να υπάρξει συμμόρφωση με τις επιταγές του Δικαίου της Θάλασσας, που αποδίδει όλες τις θαλάσσιες ζώνες στα νησιά, ο συμβιβασμός είναι ένας μεγάλος συνυπολογισμός τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αυτής της προσέγγισης βρισκόμαστε στην υπόθεση *Τυνησίας κατά Λιβύης*.²⁷ Στη δεύτερη, τώρα, περίπτωση η απόσταση μπορεί να επιρρέψει την πλήρη ανάπτυξη του δικαιώματος, με την προϋπόθεση, βέβαια, ότι το μέγεθος του νησιωτικού συμπλέγματος δικαιολογεί απόδοση ζώνης στην περιοχή. Η τελευταία χρονικά απόφαση του Δικαστηρίου, αυτή της *Νικαράγουας κατά Κολομβίας*,²⁸ μας δίνει μια χαρακτηριστική εικόνα για το θέμα αυτό, καθώς τα Κολομβιανά νησιά—τα οποία μάλιστα αποτελούσαν το μοναδικό τμήμα του Κολομβιανού εδάφους που αφορούσε τη διαφορά οριοθέτησης—απείχαν σημαντική απόσταση τόσο από το ηπειρωτικό

²⁷ Βλ. σχετική ανάλυση στο Ροζάκης, Χρ., Σε *Αναζήτηση...* (op. cit.), σελ. 29 et seq.

²⁸ *Loc. cit.*

έδαφος της Κολομβίας, όσο και από αυτό της Νικαράγουας. Στην περίπτωση αυτήν το Δικαστήριο θεώρησε ότι τα νησιά αυτά μπορούσαν, καταρχήν, να αποδώσουν πλήρους δικαίωματος. Το ότι το τελικό αποτέλεσμα της οριοθέτησης εννόησε περισοότερο τη Νικαράγουα κι όχι την Κολομβία αυτό είναι συνέπεια της σημαντικής διαφορής του μήκους των ακτών της Νικαράγουας σε σχέση με το μήκος των ακτών των Κολομβιανών νησιών. Θα πρέπει, στο σημείο αυτό, να υπογραμμιστεί ότι η απόσταση ενός νησιού από το έδαφος ενός αντικείμενου κράτους δεν μπορεί, βέβαια, να επηρεάσει την οριοθέτηση αν το νησί αποτελεί το μοναδικό έδαφος Ήθρας που ταυτίζεται με το κράτος (π.χ. Μάγτα, Κύπρος).

Αναφορικά, τώρα, με το μέγεθος ενός νησιού, η νομολογία έχει διαμορφωθεί στην κατεύθυνση της αποδοχής ότι μόνον πολύ μικρά νησιά μπορεί να εξαιρεθούν από την οριοθέτηση και να μην υπολογιστούν. Διαφορετικά το μέγεθος ενός νησιού δεν έχει άλλη επίπτωση, εκτός από την επίπτωση που συναρτάται με το μήκος των ακτών του, και, πάντοτε, με τη γεωγραφική θέση του.

Θα πρέπει, πάντως, να τονιστεί ότι οι αργές οριοθέτησης που προκύπτουν από τη διεθνή νομολογία σχετικά με την οριοθέτηση ΔΟΖ και υφαλοκρηπίδας των νησιών, αν και έχουν δοκιμαστεί με τη σταθερή αναφορά τους στις δικαστικές αποφάσεις, δεν παρέχουν απόλυτη ασφάλεια επανόληψής τους σε όλες τις περιπτώσεις για το μέλλον. Όπως τονισε το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας στην υπόθεση *Μπαγγλάντες κατά Μιανμάρ*:

«Το Δικαστήριο παρατηρεί ότι η εμπειρία ενός νησιού στην οριοθέτηση της αποκλειστικής οικονομική ζώνης και της ηπειρωτικής υφαλοκρηπίδας εξαρτάται από τις

γεωγραφικές πραγματικότητες και τις συνθήκες μιας συγκεκριμένης περίπτωσης. Δεν υπάρχει γενικός κανόνας σε αυτήν την περίπτωση. Κάθε περίπτωση είναι μοναδική και απαιτεί ειδική μεταχείριση [εφόσον] ο τελικός στόχος είναι η εξεύρεση μιας δίκαιης λύσης».²⁹

Σε κάθε περίπτωση, πάντως, στις περισοότερες από τις υποθέσεις με τις οποίες έχει ασχοληθεί η διεθνής δικαιοσύνη, τα νησιά έχουν αντιμετωπιστεί ως σχετικές περισοότητες που απαιτούν ειδική μεταχείριση, η οποία είναι δυνατόν να επηρεάσει τη χάραξη μιας οριστικής οριοθετικής γραμμής. Επίσης, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η διεθνής νομολογία έχει συνδέσει τον ρόλο των νησιών με ένα άλλο, ακόμη, μέγεθος της οριοθέτησης που έχει αναχθεί σε παράγοντα επίδρασης του τελικού αποτελέσματος, κι αυτό είναι η *γεωγραφική συνέχεια*. Η διεθνής νομολογία έχει απαιτήσει την ανάλυση ότι μια οριοθέτηση πρέπει να διευκολύνει την αντίστοιχη σχέση ανάμεσα στις ακτές ενός κράτους και της θαλάσσιας περιοχής που συνδέεται με αυτές, με τρόπο που να διατηρείται, κατά το δυνατόν, μία ενότητα του χώρου, έτσι ώστε τα δικαιώματα του κράτους στις θαλάσσιες ζώνες του να διακρίνονται για τη σαφήνεια της χωρικής άσκησης τους και να μην πάσχουν από την ύπαρξη πολύπλοκων θαλάσσιων σχηματισμών που να τις μειοχίλων.

Ένα τελευταίο θέμα που αφορά την οριοθέτηση της ΔΟΖ -και της υφαλοκρηπίδας- είναι η δυνατότητα μονομερούς προσδιορισμού των ορίων. Τα Αρθρα 74 και 83 της Σύμβασης δεν αναφέρονται σε μια τέτοια δυνατότητα σε περιπτώσεις γεωγραφικής στενότητας. Η απουσία τέτοιας δυνατότη-

²⁹ *Loc.cit.*, παρ. 317.

τας γίνεται πιο εμφανής (ως προς τις προθέσεις του διεθνούς νομοθέτη), αν η μέθοδος οριοθέτησης που προβάλλεται από τα δύο αυτά άρθρα συγκριθεί με το γράμμα του Αρθρου 15 της Σύμβασης που αναφέρεται στον καθορισμό των ορίων της αγκυραλιάδας ζώνης. Σε ανάλογες γεωγραφικές συνθήκες στενότητας ένα κράτος μπορεί να καθορίσει την αγκυραλιάδα ζώνη του ως τη μέση γραμμή, κάθε τμήμα της οποίας αρέχει εξίσου με τα πλησιέστερα σημεία των γραμμών βάσης, από τις οποίες το πλάτος της ζώνης μετρείται. Με την εξαίρεση των περιπτώσεων εκείνων, όπως υπαδείχθη ιστορικών τίτλων ή άλλων ειδικών περιπτώσεων στην περιοχή, που καθιστούν απαράδεκτο ένα διαφορετικό καθορισμό της αγκυραλιάδας.

Σε περίπτωση, πάντως, που παρά την απουσία νομικής βάσης, η οποία να νομιμοποιεί τη μονομερή ενέργεια, ένα κράτος προχωράει μονομερώς σε αυτήν, τότε η νομιμοποίησή της έρχεται μόνον με την αποδοχή της από τα αντικείμενα και γειτονικά κράτη με τα οποία μοιράζεται την ίδια θαλάσσια περιοχή. Αμφισβήτηση των ορίων από αυτά αναιρεί, ουσιαστικά, την ολολήρωσή τους, και προκάλει διαφορά η οποία θα πρέπει να επιλυθεί.

Υπόδειγμα μιάς ορθής κήρυξης και ταυτόχρονα έγερσης του θέματος διεκδίκησης ορίων ΑΟΖ αποτελεί η Πρόξη του Τριαντάρ και Τομπάγκο του 1986, η οποία, αφού κηρύσσει ΑΟΖ αναφέρεται στην οριοθέτησή της με το εξής κείμενο:

«15. Where a distance between Trinidad and Tobago and opposite or adjacent states is less than 400 nautical miles, the boundary of the exclusive economic zone shall be determined by agreement... of the basis of international law is order to achieve as equitable solution».

10. Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Η Ελλάδα, ως ατόληξη της Βαλκανικής Χερσονήσου, περιβάλλεται από τη Μεσόγειο θάλασσα, η οποία στην περιοχή μας έχει κατακτηθεί με τη χρήση ονομασιών που χαρακτηρίζουν ορισμένα τμήματα της: το Αγιαίο Πέλαγος, το Ιόνιο Πέλαγος, το Βόρειο Κρητικό Πέλαγος και το Νότιο Κρητικό Πέλαγος (Αιβυκό Πέλαγος) και το ανατολικότερο τμήμα της Ανατολικής Μεσογείου, στο οποίο βρίσκεται το Καστελόριζο. Παρά την τεράστια έκταση θαλασσών που τα πελάγη αυτά σχηματίζουν, η Ελλάδα δεν μπορεί ανεμπρόδιστα να αποκτήσει πλήρη εκτατικά δικαιώματα στις λειτούργικες ζώνες της, ιδιαίτερα την ΑΟΖ και την υφαλοκρηπίδα, γιατί οι αποστάσεις που χωρίζουν τις ακτές της από τις ακτές των αντικείμενων ακτών δεν ξεπερνούν σε κανένα σημείο τα 400 ν.μ., δηλ. το απαιτούμενο διπλάσιο του ανώτατου ορίου δικαιώματος, το οποίο προβάλλεται από το Δίκαιο της Θάλασσας. Κατά συνέπεια είναι υποχρεωμένη η Ελλάδα να οριοθετήσει τις ζώνες αυτές με συμφωνία με τις χώρες οι οποίες έχουν αντίστοιχα δικαιώματα στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου.³⁰

Πρώτη προϋπόθεση, φυσικά, για την οριοθέτηση είναι η προηγουμένη, καθιέρωση του δικαιώματος. Και όσον αφορά το δικαίωμα στην υφαλοκρηπίδα, η Ελλάδα το απολαμβάνει

³⁰ Θα πρέπει να διευκρινιστεί ότι η Ανατολική Μεσόγειος, σύμφωνα με τους περισσότερους γεωγράφους, έχει ως ανατολικό όριο τις ακτές των κρατών της Μέσης Ανατολής (Συρία, Λίβανος, Ισραήλ), ενώ το δυτικό όριο της σχηματίζεται από μια νοτιή γραμμή η οποία εκκινεί από τα ανατολικά παράλια της Σικελίας και καταλήγει στην Αργολή (Αιβύη).

βάλει *de jure* από τις στιγμής που κάθε παράκτιο κράτος έχει υφαλοκρηπίδα *ipso facto* και *ab initio*.³¹ Όσον αφορά όμως την ΑΟΖ τα δικαιώματα σε αυτήν τη ζώνη υπάγονται μόνον από τη στιγμή που ένα κράτος εκφράσει τη βούληση του να αποκτήσει τη ζώνη, κι όχι από την ίδια την υιοθέτηση της από το Διεθνές Δίκαιο. Με άλλα λόγια, απαιτείται κήρυξη της ζώνης, όπως εξάλλου συμβαίνει με όλες τις θαλάσσιες ζώνες, με αποκλειστική εξάιρεση την υφαλοκρηπίδα.³² Σε περιπτώσεις, βέβαια, που δεν υπάγχει στενότητα σε μία θαλάσσια περιοχή, το παράκτιο κράτος, εκφράζοντας τη βούληση του για απόκτηση ΑΟΖ ουσιαστικά οριοθετεί, είτε ρητά, είτε σιωπηρά (αφού εξυπακούεται ότι θα εξαντλήσει το δικαίωμά του για τα 200 ν.μ.), χωρίς την ανάγκη να διαπραγματευθεί τα όρια της με άλλα κράτη.

Στην περιπτωση, όμως, της Ελλάδας, αυτή κήρυξη ΑΟΖ δεν συνεπάγεται, καταρχήν, και οριοθέτηση, αφού η στενότητα και χώρου δεν επιτρέπει την πλήρη εκμετάλλευση του δικαιώματος *ratione loci*, δηλαδή την απόκτηση μιάς ζώνης 200 ν.μ. Κατά συνέπεια, η κήρυξη ΑΟΖ καθιστάται μεν το δικαίωμα, αλλά δεν οριστικοποιεί την έκταση άσκησης του. Θα πρέπει, πάντως, να υπογραμμιστεί ότι αυτό το στάδιο της προηγούμενης κήρυξης, που θα ακολουθηθεί από οριοθέτηση, δεν είναι ατομώτως απαραίτητο, όπως τονίστηκε σε παραπάνω γραμμές, αφού η κήρυξη μπορεί να εκδηλωθεί μέσα από μία συμφωνία οριοθέτησης, που να τεκμηριώνει και τη βούληση των συμβαλλομένων μερών για απόκτηση ΑΟΖ. Με άλλα λόγια, μια συμφωνία οριοθέτησης θα μπο-

³¹ Άρθρο 77 της Σύμβασης.

³² *Supra*.

ρούσε να θεωρηθεί ότι εκφράζει ταυτόχρονα την αυτονομία της, πια, βούληση των μερών να αποκτήσουν ΑΟΖ, και την έκταση της άσκησης τους στη συγκεκριμένη περιοχή της οριοθέτησης.

Η ελληνική περίπτωση, πάντως, ενέχει μίαν ιδιοτυπία. Η Ελλάδα δεν έχει μεν κηρύξει ΑΟΖ, και, φυσικά, δεν έχει οριοθετήσει, όμως έχει αναφερθεί στην ΑΟΖ σε δύο, τουλάχιστον, νομοθετήματα: στον νόμο 2289 του 1995,³³ όπου στο Άρθρο 12 γίνεται μνεία στην υφαλοκρηπίδα και στην ΑΟΖ, σε σχέση με την εκμετάλλευση τους, και χωρίς αναφορά στην ανάγκη προηγούμενης κήρυξης και οριοθέτησης της τελευταίας. Η μνεία αυτή, πάντως, στην ΑΟΖ δεν θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι υποκαθιστά την ανάγκη μιάς δήλωσης βούλησης της Ελλάδας, που να κατοχυρώνει τη θέλησή της να αποκτήσει τη συγκεκριμένη αυτή ζώνη. Κάτι που, εξάλλου, διευκρινίζεται στον νεώτερο νόμο που συμπληρώνει τον νόμο 2289, τον νόμο 4001 του 2011,³⁴ στο κείμενο του οποίου αναφέρεται, ως προϋπόθεση για την εφαρμογή του νόμου στην ΑΟΖ, η προηγούμενη κήρυξή της. Σύμφωνα με το Άρθρο 156(1) του ως άνω νόμου:

«[η] παράγραφος 1 του άρθρου 2 του νόμου 2289/1995 αντικαθίσταται ως εξής:

³³ «Ανάκτηση... και εκμετάλλευση υδρογονανθράκων και άλλες διατάξεις», *Εφημερίς της Κυβερνήσης*, αρ. φύλλου 27, 8 Φεβρουαρίου 1995.

³⁴ «Δεικνυγία Ενεργειακών Αγορών Ηλεκτρισμού και Φυσικού Αερίου, για Έγρευνα Παράγωγη και Δίκτυα Μεταφοράς Υδρογονανθράκων και Άλλες Ρυθμίσεις», *Εφημερίς της Κυβερνήσεως*, αρ. φύλλου Α 179/22.8.11.

1. Το δικαίωμα αναζήτησης, έρευνας και εκμετάλλευσης των υδρογονανθράκων που υπάχουν στις χερσαίες, στις υποθαλάσσιες και υποθαλάσσιες περιοχές στις οποίες η Ελληνική Δημοκρατία ασκεί αντιστοίχως κυριαρχία ή κυρίαρχο δικαίωμα σύμφωνα με τις διατάξεις της Σύμβασης των ΗΕ για το Δίκαιο της Θάλασσας, όπως κωδικοήκε με τον νόμο 2321/1995 ανήκει αποκλειστικά στο Δημόσιο και η άσκηση του αφορά πάντα τη δημόσια ωφέλεια.

Ως «υποθαλάσσιες περιοχές» νοούνται ο βυθός και το υπέδαφος των εσωτερικών υδάτων, της αγκυραλιτιάδας ζώνης, της υφαλοκρητιδάας και της ατοκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) μέχρι την απόκτηση των 200 ν.μ. από τις γραμμές βάσης από τις οποίες μετράται το εύρος της αγκυραλιτιάδας ζώνης.

Εξαιρείται συμφωνίας οριοθέτησης με γειτονικά κράτη των οποίων οι ακτές είναι παρακείμενες ή αντικείμενες με τις ελληνικές ακτές, το εξωτερικό όριο της υφαλοκρητιδάας και της ατοκλειστικής οικονομικής ζώνης (αφ' ης κηρυχθεί) είναι η μέση γραμμή, κάθε σημείο της οποίας απέχει ίση απόσταση από τα εγγύτερα σημεία των γραμμών βάσης (τόσο ηπειρωτικών όσο και ηπειρωτικών) από τις οποίες μετράται το εύρος της αγκυραλιτιάδας ζώνης».

Η διατύπωση του άρθρου αυτού παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για μια σειρά από λόγους που αφορούν τη ΔΟΖ. Πρώτον, απροσφηνίζει, πέρα από οποιαδήποτε αμφιβολία, ότι οι αναφορές στην ΔΟΖ και στα δικαιώματα που προκύπτουν από αυτήν αφορούν στο μέλλον, όταν η ΔΟΖ κηρυχθεί επίσημα με εσωτερική πράξη. Δεύτερον, υιοθετεί το κριτήριο της απόστασης των 200 ν.μ. από την ακτή, ως ε-

ξωτερικού οριοθετικού ορίου, το οποίο υποκαθιστά το κριτήριο των 200 μέτρων βάθους που είχε υιοθετήσει η Σύμβαση της Γενεύης για την Υφαλοκρητιδά του 1958. Τρίτον, καθιερώνει τη μέση γραμμή/γραμμή ίσης απόστασης σε περίπτωση «εξαιρέτως συμφωνίας».

Η τελευταία αυτή ρύθμιση απαιτεί μια περαιτέρω συζήτηση. Όπως τονίστηκε, σε παραπάνω γραμμές, η οριοθέτηση της ΔΟΖ (και της υφαλοκρητιδάας), με βάση το κριτήριο της απόστασης, σε περιπτώσεις γεωγραφικής στενότητας, απαιτεί συμφωνία, στη βάση του Διεθνούς Δικαίου, και η οποία πρέπει να καταλήγει σε ένα δίκαιο αποτέλεσμα για τα κράτη που οριοθετούν. Για το σημείο αυτό ο νόμος αναφέρεται ρητά στη συμφωνία, αναποκρινόμενος στις απαιτήσεις της σύμβασης. Όμως, το γράμμα του αφήνει εσθμιστικά ως προς την ακριβή ερμηνεία που μπορεί να δοθεί στη λέξη «εξαιρέτως». Τι ακριβώς σημαίνει η λέξη αυτή;

Η συμβατή με τις απαιτήσεις της Σύμβασης ερμηνεία της λέξης «εξαιρέτως» είναι εκείνη που επιτρέπει μια μονομερή χάραξη της οριοθετικής γραμμής είτε της ΔΟΖ, είτε της υφαλοκρητιδάας μόνον στις περιπτώσεις εκείνες που παρανοιάζεται *αντικειμενική αδυναμία* συνομιλόλησης συμφωνίας με αντικείμενο ή γειτονικό κράτος. Αντικειμενική αδυναμία που προκύπτει από μια σειρά από λόγους: άρνηση του άλλου κράτους να διαπραγματευθεί μία συμφωνία, αδιέξοδο στις διαπραγματεύσεις, κωλυσιεργία στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων, κ.ο.κ. Μία τέτοια ερμηνεία ανατοκκίνεται στη σχέση που υπάχρει ανέμεσα στη Σύμβαση και στον νόμο. Δεν πρέπει να διαφενεί της προσοχής μας ότι η Σύμβαση έχει επικυρωθεί από την Ελλάδα, και έχει κωδικοθεί από την Βουλή, αποτελώντας σήμερα ελληνικό νόμο υπέρεσης, μάλλον, τυπικά ισχύος από τον κοινό νόμο. Κατά

συνέπεια ο Νόμος 4001/2011 θα πρέπει να ερμηνεύεται σε συμφωνία με τις ρυθμίσεις της Σύμβασης, που απαιτεί συμφωνία.

Θα πρέπει στο σημείο αυτό να διευκρινιστεί ότι με την ύπαρξη του Νόμου 4001/2011, η κατά κήρυξη της ΑΟΖ από την Ελλάδα θα μπορούσε αυτομάτως να οδηγήσει σε οριοθέτηση στη βάση της μέσης γεωμικής/γεωμικής ίσης απόστασης, αν ακολουθηθεί η ερμηνεία ότι η λέξη «έλλειψη» σημαίνει κατά την απουσία συμφωνίας, ανεξαρτήτως των συνθηκών που προκάλεσαν την έλλειψη. Ακόμα, δηλ., και για περιπτώσεις που καμιά ενέργεια δεν έχει γίνει για την επίτευξή της. Κάτι το οποίο σημαίνει ότι η πράξη της κήρυξης, με εσωτερική νομοθετική ρύθμιση, αυτομάτως κινήτοποιεί και οριοτικοποιεί την οριοθέτηση της ΑΟΖ, στη βάση των προβλέψεων του παραπάνω νόμου. Μιά τέτοια ερμηνεία ασφαλώς αντιβαίνει στη Σύμβαση και δημιουργεί σύγχυση ανάμεσα σε έναν τυπικά υπέρογο νόμο και στον κοινό Νόμο 4001/2011.

Υπάρχει, βέβαια, και μια άλλη δυνατότητα ερμηνείας του Νόμου 4001/2011, η οποία «κατ' οικονομίαν» μπορεί να εφαρμοστεί, έτσι ώστε να συμβιβάζει τις απαιτήσεις της Σύμβασης με αυτές του νόμου: να θεωρηθεί, δηλ., ότι η άμεση οριοθέτηση που προκαλείται από την εφαρμογή του νόμου αμέσως μετά την κήρυξη της ΑΟΖ είναι μία *προσωρινή* γεωμική οριοθέτησης η οποία υτόκειται σε μεταβολές που θα μπορούσαν να προκύψουν από τις διαπραγματεύσεις με τα άλλα ενδιαφερόμενα κράτη. Σε αυτές, όμως, τις περιπτώσεις, η Ελλάδα θα πρέπει να ανακοινώσει στους ενδιαφερόμενους την κήρυξη/οριοθέτηση κι ενδεχομένως να τους καλεί σε διαπραγματεύσεις. Εξυπακούεται ότι εάν δεν υπάρξει διάθεση διαπραγματεύσης, ή, ακόμα, αν τα κράτη συμφωνούν με την

οριοθετική γεωμική που προτείνεται από την Ελλάδα, η γεωμική οριοτικοποιείται.

Σε κάθε περίπτωση πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η απουσία εναντίωσης στη μέση γεωμική, είτε αυτή προέχεται από οριοθέτηση, που αυτόματα εφαρμόζεται με την κήρυξη της ΑΟΖ, είτε προέχεται ως αποτέλεσμα μιας απουχίας διαπραγματευτικής διαδικασίας, οριοτικοποιεί τη γεωμική αυτή και τη νομιμοποιεί. Αντίθετα αν υπάρξουν αντιρρήσεις στην οριοθέτηση τότε προκαλείται διαφορά η οποία, βέβαια, πρέπει να επιλυθεί με τα γνωστά ειρηνικά μέσα επίλυσης που προβλέπει το Διεθνές Δίκαιο, και τα οποία καταγράφονται στο Άρθρο 33 του Χάρτη των Ηνωμένων Εθνών.

Στο θέμα, τώρα, της έκτασης του δικαιώματος της Ελλάδας για ΑΟΖ στις παρακείμενες θάλασσες, που γειτνιάζουν με το ηπειρωτικό και ηπειρωτικό έδαφος της, επαναλαμβάνω ότι η χώρα δεν ευνοείται από τις γεωγραφικές συνθήκες στο να αποκάνσει ανεμπόδιστα το πλήρες δικαίωμα των 200 ν.μ. που προβλέπει το Δίκαιο της Θάλασσας σε οποιοδήποτε τμήμα της θάλασσας με το οποίο γειτνιάζει. Κατά συνέπεια η οριοθέτηση με τα αντικείμενα και γειτονικά κράτη είναι απαραίτητη προκειμένου να νομιμοποιηθούν οι ζώνες.

Οι γεωγραφικές συνθήκες της Ανατολικής Μεσογείου, ενώ δεν παρέχουν τη δυνατότητα στην Ελλάδα να αποκάνσει πλήρως τα δικαιώματά της, αυτόσο δεν παρουσιάζουν ιδιαίτερες δυσκολίες στην οριοθέτηση των ζωνών. Καθώς υπάρχουν μεγάλες εκτάσεις ανοικτής θάλασσας, σχετικά ομαλές ακτογραμμές και λίγες ενδιάμεσες χερσαίες παρειμβολές, με τόσο που να καθιστούν τις οριοθετήσεις εφικτές για συμφωνία. Η βασική δυσκολία οριοθέτησης εντοπίζεται στο Αιγαίο Πέλαγος και, σε πολύ μικρότερο βαθμό, στο νατολικό τμήμα της Ανατολικής Μεσογείου, στο μέτρο που

το τμήμα αυτό γειτνιάζει με ελληνικά νησιά. Οι συνθήκες στις δύο αυτές περιοχές είναι πιο πολύπλοκες. Κι όχι μόνον λόγω των γενικότερων πολιτικών προβλημάτων που προκαλούνται από τις εντάσεις των σχέσεων της Τουρκίας με την Ελλάδα και την Κύπρο, αλλά και λόγω της ύπαρξης γεωγραφικών συνθηκών που καθιστούν τη χάραξη μιάς ατάλης οριοθετικής γραμμής σημαντικά πολύπλοκη. Γεωγραφικές συνθήκες που εντοπίζονται στην ύπαρξη πολυάριθμων νησιών, ιδιαίτερα στο Αιγαίο Πέλαγος, τα οποία με την εδαφική έκτασή τους, το μήκος των ακτών τους, και τη «χωροταξία» τους επηρεάζουν καθοριστικά την οριοθέτηση των θαλάσσιων ζωνών της περιοχής.

Είναι αναμφίβολο ότι η ύπαρξη των νησιών στο Αιγαίο Πέλαγος, που ανήκουν κυρίως στην Ελλάδα, ευνοεί ιδιαίτερα τη χώρα. Και τούτο γιατί ο γεωγραφικός σχηματισμός τους δημιουργεί μια συμπαγή παρουσία στη θάλασσα αυτήν που δύσκολα θα μπορούσε να αγνοηθεί σε οποιαδήποτε οριοθέτηση. Η ηπειρωτική Ελλάδα ουσιαστικά προεκτείνεται στη θάλασσα μέσα από το νησιωτικό σύμπλεγμα των Κυκλάδων, που εκκινούν από – και συμπλέκονται με – το άκρον της Αττικής και της Νότιας Ευβοίας και καταλήγουν στα Δωδεκάνησα. Αυτή η γεωγραφική συνέχεια δημιουργεί ένα ενιαίο μέτωπο που δεν έχει καμμία σχέση με τις περιπτώσεις εκείνες μεμονωμένων νησιών που είναι διάσπαρτα σε μιά διαφορετικά ελεύθερη θάλασσα. Η ύπαρξη αυτής της *συνέχειας* και της *πυκνότητας*, και, φυσικά, η προσθήκη του συνοδικού μήκους των ακτών τους είναι εξαιρετικά ευνοϊκή για την ελληνική περίπτωση. Αυτή εξάλλου η συνέχεια και η πυκνότητα επηρεάζει και τη βαρύτητα των ακραίων ανατολικών ελληνικών νησιών – αυτά που βρίσκονται κοντά στα δυτικά παράλια της Τουρκίας –, τα οποία και λά-

γω του μεγέθους τους, αλλά και λόγω της γειννιάσεως τους με τα ελληνικά νησιά του κεντρικού και του βόρειου Αιγαίου συνιστούν ένα «όλον», ένα συνοδικό σύμπλεγμα νησιών καθοριστικό στην οριοθέτηση. Η λογική, λοιπόν, ότι τα ακραία ανατολικά νησιά, που βρίσκονται πολύ κοντά στα δυτικά παράλια της Τουρκίας, βρίσκονται, γι' αυτόν τον λόγο, στην λανθασμένη πλευρά της οριοθετικής γραμμής ανάμεσα στις ηπειρωτικές ακτές της Ελλάδας και της Τουρκίας δεν μπορεί να ισχύσει στην περίπτωση μας.

Αναφορικά, τώρα, με την άλλη επίμαχη περιοχή, αυτήν του Καστελόριζου, θα πρέπει, πρώτα από όλα, να τονιστεί ότι τα ελληνικά θαλάσσια δικαιώματα στην περιοχή δεν περιορίζονται σε αυτά που προκαλεί η ύπαρξή του. Στην ίδια περιοχή παράγονται δικαιώματα από την ύπαρξη της Ρόδου, της Καρπάθου, της Κάσου, και της Κορήτης, των οποίων η παρουσία, παράλληλα με το Καστελόριζο, δημιουργεί ένα *εδαφικό τόξο*, με τις ανατολικές ακτές τους να προβάλλονται στη γειτονική θάλασσα περιοχή και να δημιουργεί, με την παρουσία τους, τίτλο τόσο για ΑΟΖ, όσο και για υφαλοκρηπίδα.

Η τουρκική θέση στο θέμα αυτό φαίνεται να είναι ριζικά διαφορετική, καθώς η γειτονική χώρα ισχυρίζεται ότι τόσο το Καστελόριζο, όσο και οι ανατολικές ακτές των νησιών της Δωδεκανήσου, της Κορήτης και των υπολοίπων νησιών στην περιοχή, δεν απολαμβάνουν κανένα δικαίωμα ΑΟΖ και υφαλοκρηπίδας, και περιορίζονται σε μια λωρίδα θάλασσας, η οποία ουσιαστικά είναι η αγκυράριδα ζώνη τους. Προφανώς η Τουρκία συζητεί τη γεωγραφική θέση του Καστελόριζου με τη θέση των αγγλονορμανδικών νησιών στη διατητική απόφαση του 1977,³⁵ και με τη θέση του νησιού St

³⁵ *Loc cit.*

Martin, στην υπόθεση *Μπαργκλιαντές κατά Μουσμάζ*.³⁶ Είναι σαφές ότι και στις δύο περιπτώσεις τα δύο διαφορετικά δικαστήρια, το *ad hoc* Δικαστήριο Δικαστήριο στην πρόταση υποθεση, και το Δικαστήριο για το Δίκαιο της Θάλασσας για τη δεύτερη, δεν απέδωσαν δικαιώματα λειτουργικών θαλασσιών ζωνών στα νησιά που βρέχονται πολύ κοντά στις ακτές του αντικείμενου/γειτονικού κράτους. Οι πραγματικές, όμως, συνθήκες διέφεραν στις δύο αυτές περιπτώσεις από την περιτύπωση του Καστελόριζου. Όπως τονίστηκε στις παραπάνω γραμμές το Καστελόριζο αποτελεί τμήμα μιας ευρύτερης εδαφικής ενότητας και δεν είναι απομονωμένο κοντά στις τουρκικές ακτές. Ταυτόχρονα η γεωγραφική θέση του δεν ταυτίζεται με τη γεωγραφική θέση των δύο υποθέσεων, καθώς το Καστελόριζο δεν βρίσκεται στη «λάθος» πλευρά μιάς διαφορετικά ευκρινούς μέσης γραμμής οριοθέτησης ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία, και δεν μπορεί να έχει στρεβλωτικό αποτέλεσμα για μιά συνολική οριοθέτηση. Νότια των ακτών του Καστελόριζου, όπως και νότια των εκεί τουρκικών ακτών εκτείνεται μια ευρύτατη θάλασσα της οποίας η αντίθετα όχθη είναι η Αίγυπτος.

Σε κάθε περίπτωση, το Δικαστήριο στην πρόσφατη υπόθεση της *Νικαράγουας κατά Κολομβίας*, επιβεβαιώνοντας προηγούμενη νομολογία (*Νικαράγουα κατά Ονδούρας*),³⁷ υπογραμμίζει σαφώς ότι κάθε νησί έχει το δικαίωμα για πλήρη αιγιαλίτιδα ζώνη, που ξεκινάει ως το αιώτατο νόμιμο όριο των 12 ν.μ. Κατά συνέπεια, προστάθεται «στημψηφισμού» του δικαιώματος της αιγιαλίτιδας με δικαιώματα άλλων ζωνών—μια θέση της Τουρκίας, η οποία είναι έτοιμη

³⁶ *Loc. cit.*

³⁷ *Loc. cit.*

να αποδώσει μιά ζώνη 12 ν.μ. για όλες τις χρήσεις στο Καστελόριζο—δεν είναι νοητές. Το γεγονός, πάντως, ότι τα νησιά της περιλογής έχουν δικαίωμα λειτουργικών ζωνών, πέρα από την αιγιαλίτιδα ζώνη, δεν σημαίνει ότι αυτομάτως αποκτούν το δικαίωμα απεριόριστων θαλάσσιων ζωνών. Οι γεωγραφικές συνθήκες της περιλογής, το μέγεθος των νησιών, το μήκος των ακτών τους, το μήκος των ακτών του αντικείμενου/γειτονικού κράτους θα είναι τελικοί προσδιοριστικοί παράγοντες στις αναλογίες απόκτησης των σχετικών δικαιωμάτων. Το σκεπτικό αυτό ισχύει τόσο για το Καστελόριζο, όσο και για τα αιγιαλιά νησιά που έχουν στα ανατολικά μέτωπο προς την Ανατολική Μεσόγειο, και των οποίων τα δικαιώματα συμπλέκονται με αυτά του Καστελόριζου. Σε κάθε περίπτωση, εάν υπάγξει μια συνολική οριοθέτηση ανάμεσα στην Ελλάδα και στην Τουρκία, στη βάση του Διεθνούς Δικαίου, όπως αυτό προσδιορίζεται από τις σχετικές διατάξεις της Σύμβασης, τότε το μήκος των ακτών των νησιών που βρίσκονται στην ανατολική πλευρά της Ανατολικής Μεσογείου θα συνυπολογιστεί, ως τμήμα ενός συνολικότερου υπολογισμού, με το μήκος των άλλων ελληνικών ακτών. Κάτι που, πιστεύω, ότι εννοεί την Ελλάδα.

Αναφορικά, τώρα, με την οριοθέτηση ΑΟΖ με τις υπόλοιπες χώρες με τις οποίες η Ελλάδα γειτνιάζει, και με τις οποίες «μιοιράζεται» έναν ενιαίο θαλάσσιο χώρο, θα μπορούσαμε να παρατηρήσουμε τα εξής:

α) Με την Ιταλία υφίσταται ήδη από το 1977 διμερής συμφωνία οριοθέτησης της υφαλοκρηπίδας, η οποία είναι σήμεγα σε ισχύ.³⁸ Σε περίπτωση που η Ελλάδα θα θελήσει

³⁸ Βλ. για μια συνοπτική ανάλυση των κύριων σημείων της συμφωνίας, Στρατή, Α.Γ., *Ελληνικές Θαλάσσιες Ζώνες & Οριοθέτηση με*

να μεταβάλει τη συμφωνία αυτήν σε μια συμφωνία ενιαίων θαλάσσιων ορίων, δηλ. που να περιλαμβάνει και ΑΟΖ, τότε μια χωριστή διαπραγμάτευση είναι αναγκαία. Μια τέτοια εξέλιξη ενοπύκνεται, βέβαια, στην ετοιμότητα της Ιταλίας να δεχτεί την τροποποίηση των συμφωνηθέντων. Σε κάθε περίπτωση, πάντως, η ύπαρξη της ισχύουσας συμφωνίας δι-νει την ευχέρεια στην Ελλάδα να αξιοποιήσει τον υποθαλάσσιο χώρο (βυθό και υπέδαφος του βυθού) που της έχει αποδοθεί, προκειμένου να εξερευνησει και να εκμεταλλευτεί τον πλούτο της περιοχής, χωρίς καμιά δυνατότητα α-ντιρροήσεων από την Ιταλική πλευρά.

β) Με την Αλβανία η κατάσταση είναι προβληματική. Οι δύο χώρες συμφώνησαν, τον Απρίλιο του 2009, σε μια οριο-θέτηση « πολυαπλών χρήσεων»,³⁹ χωρίς να υπάγχει συγκε-κριμένη αναφορά σε ΑΟΖ, και με οριοθετική μέθοδο τη χρήση της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης. Ωστόσο η συμφωνία που κυρώθηκε κι άμεσα επικυρώθηκε από την Ελλάδα, προσέκρινε σε εσωτερικές αντιρροήσεις στην Αλ-βανία. Με πρωτοβουλία της αλβανικής αντιπλοήτουςς κλη-τοποιήθηκε το Συνταγματικό Δικαστήριο το οποίο εξέτασε τη συνταγματικότητα των όρων της συμφωνίας, ιδιαίτερα το επιχείρημα της αντιπλοήτουςς ότι στη διμερή οριοθέτηση ε-λήφθησαν υπόψη ελληνικές βραχονησίδες στα βόρεια της Κέκκυρας που σύμφωνα με το Διεθνές Δίκαιο δεν έχουν δι-καιομια λειτουργικών θαλάσσιων ζωνών. Το Συνταγματικό Δικαστήριο εξέτασε, παράλληλα, τη νομιμότητα της διαπραγ-ματευτικής ικανότητας της αντιπροσωπείας που συνολήθηκε

³⁹ *Γερμανικά Κράτη*, (Αθήνα: Νομική Βιβλιοθήκη, 2012), σελ. 121.

³⁹ *Ibid.*, σελ. 128.

με την ελληνική πλευρά, καθώς, κατά τους ισχυρισμούς της αντιπλοήτουςς, που φαίνεται να έγιναν δεκτοί από το Συ-ναγματικό Δικαστήριο, οι εθνικοί αντιπρόσωποι δεν είχαν πάγει την απαιτούμενη από την εσωτερική έννομη τάξη τυπι-κή άδεια του αλβανού Πρόέδρου της Δημοκρατίας.⁴⁰ Το Συ-ναγματικό Δικαστήριο έκρινε ότι η συμφωνία ήταν άκυρη, με συνέπεια την απενέγκωση των διαδικασιών ολοκλήρωσης της αλβανικής δέσμευσης, και την ανυπαξία, σήμερα, συμ-φωνημένης οριοθέτησης ανάμεσα στα δύο μέλη.

γ) Με τη Λιβύη υπάγχει, επίσης, εκκρεμότητα που έχει οπωσδήποτε επηρεαστεί και από την πολιτική γευστικότητα στη χώρα αυτήν. Είγαν καταβλήθει προστάθειες στο πα-ρελθόν για την έναρξη διαπραγματεύσεων με τις προηγού-μενες λιβυκές αρχές, οι οποίες, μάλιστα, είχαν προχωρήσει σε μονομερείς ενέργειες, όπως το κλείσιμο του Κόλπου της Σύτσης, το 1973, και τη θέσπιση ζώνης προστασίας της αλ-είας 62 ν.μ., το 2005, χωρίς καμμία προηγούμενη συνενόη-ση με την Ελλάδα. Αλλά, παρά τα ελληνικά διαβήματα, και παρά τις προστάθειες να υπάγξουν διαπραγματεύσεις για την οριοθέτηση θαλάσσιων ζωνών στην περιοχή (Νότιο Κρητικό Πέλαγος-Λιβυκό Πέλαγος), οι συζητήσεις δεν έ-χουν αποδώσει καρπούς. Η αδυναμία προσέγγισης των δύο μερών στο θέμα της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών στην περιοχή πρέπει να οφείλεται στις διαμετρικά διαφορε-τικές απόψεις τους σε σχέση με τη μέθοδο οριοθέτησης: η Λιβύη υποστηρίζει ότι η μέθοδος οριοθέτησης πρέπει να εί-ναι η ευθυδικία—τη στιγμή που η Ελλάδα υποστηρίζει στα-θερά τη μέση γραμμή—, και αντιτίθεται σε απόδοση πλήρους

⁴⁰ Βλ. Βαλάνκη, Γ., «Το Σχέδιο "Ελλάς επί Τέσσερα"», στο *Foreign Affairs, The Hellenic Edition*, 2012.

επτήγειας των ελληνικών νησιών νοτίως της Κρήτης και των ακτών της Πελοποννήσου (Στροφάδες, Σατιέντζα, Σχίτζα, Γαύδος, Χρυσή, Κουφονήσι).⁴¹ Σε αυτές τις δυσκολίες έρχεται, βέβαια, όπως ήδη αναφέρθηκε, να προστεθεί και η πρόσφατη πολιτική κινητικότητα στη Λιβύη, που δεν ευνοεί δευτερεύουσες διάγκειας για μία χώρα σε μετάβαση.

δ) Με την Αίγυπτο οι τεχνικές δυσκολίες είναι περιλογιζόμενες. Η γειτονική αυτή χώρα δέχεται τόσο τη μέση γραιομή ως μέθοδο οριοθέτησης, και δεν φαίνεται να έχει πρόβλημα να αποδώσει πλήρη επήγεια στα νησιά.⁴² Ωστόσο αν και οι επίσημες συνομιλίες ανάμεσα στις δύο χώρες άρχισαν το 2006, δεν έχουν αποδώσει καρπούς, καθώς η Αίγυπτος φαίνεται να είναι εξαιρετικά διατακτική να οριοθετησει με την Ελλάδα, από τη στιγμή που έχουν διαπιστωθεί τουρκικές διεκδικήσεις στην περιοχή της οριοθέτησης.⁴³ Το μέλλον πρόβλημα, βέβαια, στην περιοχή είναι το Καστελόριζο, και το νησί Στρογγύλη, για τα οποία, σε μεγάλο ποσοστό προσδιορίζουν μαζί με τη Ρόδο-Κάργαθο-Κρήτη και τα πλησίον νησιά την έκταση των ελληνικών δικαιωμάτων στην Ανατολική Μεσόγειο. Αν δοθεί σε αυτά πλήρη επήγεια, τότε αναμφίβολα η Ελλάδα αποσπτά σημαντικά δικαιώματα σε τεράστιες θαλάσσιες εκτάσεις της περιοχής. Κάτι, που βέβαια, αμφισβητεί η Τουρκία –επικαλούμενη την έκταση των ακτών της στην περιοχή–, μία αμφισβήτηση που συμβάλλει καθοριστικά στην αδιάθεσία της Αιγύπτου να προχωρήσει σε διμερή οριοθέτηση με την Ελλάδα.

⁴¹ Βλ. Στρατή, Α.Γ., *op.cit.*, σελ. 149.

⁴² *Ibid.*, σελ. 145 *et seq.*

⁴³ Η Τουρκία διεκδικεί υφάλοκληπτά σε περιοχές δυτικά του 32°16'18".

Η στάση της Αιγύπτου, και οι κωλυσιεργίες που διαπιστώνονται στις διαπραγματεύσεις φανερώνουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η Ελλάδα στην άσκηση των δικαιωμάτων της στις θαλάσσιες ζώνες που δικαιούται. Κοιμωής, κατά συνέπεια, σημασίας είναι η επίλυση της εκκρεμότητας της οριοθέτησης των θαλάσσιων ζωνών με την Τουρκία, και η ολοκλήρωση της διαδικασίας που έχει ξεκινήσει στις αρχές του 2000 με τις διεγερνητικές επαφές. Μία συνολική λύση, που να οριοτικοποιεί τις θαλάσσιες ζώνες των δύο χωρών στο Αιγαίο Πέλαγος και στο ανατολικότερο τμήμα της Ανατολικής Μεσογείου εκτός του ότι θα κλείσει οριστικά μία πολυετή εκεχειρία που προκαλεί εντάσεις ανάμεσα στις δύο χώρες, θα δημιουργήσει και τις προϋποθέσεις για περαιτέρω οριοθέτηση της περιοχής, ιδιαίτερα σε σχέση με την Αίγυπτο και την Κύπρο. Για την τελευταία αυτήν περίπτωση, βέβαια, η πιθανότητα να υπάξει κοινό όριο θαλάσσιων ζωνών θα εξαχρηθεί από το κατά πόσον η επήγεια των ελληνικών νησιών της περιοχής υπολογιστεί με τρόπο που να δίνει ευρείες θαλάσσιες ζώνες στην Ελλάδα. Κάτι που η Τουρκία έντονα αμφισβητεί, και που, μάλλον, δεν μπορεί να λυθεί παρά μόνον με την προσφυγή σε δικαιοδοτικό όργανο.

1ε. ΟΡΙΣΜΕΝΕΣ ΚΑΤΑΛΗΚΤΙΚΕΣ ΣΚΕΨΕΙΣ

Δεν υπάξει καμιά αμφιβολία ότι ο θεσμός της ΑΟΖ κερδίζει σταθερά έδαφος στις οριοθετικές προτιμήσεις των κρατών σε σχέση με άλλες ανάλογες, αλλά πιο περιορισμένες, ζώνες κυριαρχικών δικαιωμάτων και δικαιοδοσίας (υφάλοκληπτά, ζώνη αλειείας, κ.λπ.). Και τούτο είναι φυσικό

από τη στιγμή που η ΑΟΖ εξασφαλίζει πολυδιάστατα δικαιώματα, τα οποία διαφορετικά θα αποδίδονταν στο παρόν κτιο κράτος με την κήρυξη χωριστών ζωνών, ή τα οποία δεν είναι δυνατόν να αποκτηθούν συνολικά παρά μόνον με την κήρυξη ΑΟΖ (αποκλειστικά δικαιώματα για ήπια ενέργεια στην επιφάνεια της θάλασσας). Του λόγου το αληθές αποδεικνύει το γεγονός ότι πάνω από 100 κράτη έχουν κηρύξει ΑΟΖ, ενώ, πια, είναι κοινός τόπος ότι οι οριοθετήσεις, σε περίπτωση γεωγραφικής στενότητας, αποσκοπούν σε απόκτηση «σύνθετων» ζωνών, κυρίως της ΑΟΖ. Και τούτο γιατί αναμφίβολα η οριοθέτηση «σύνθετων» ζωνών με μια κοινή έννομη ενέργεια εξασφαλίζει οριστική επίλυση όλων των εκκρεμοτήτων, συμβάλλοντας, πέραν από την απόκτηση όλων των σχετικών ωφελειών, και στην εξομάλυνση των σχέσεων των ενδιαφερομένων χωρών, στην αποφυγή μελλοντικών κρίσεων, που διαφορετικά ελλοχεύουν αν αφεθούν οριοθετικές εκκρεμοότητες, οι οποίες, πολλές φορές μάλιστα, συνδέονται με μεγάλα οικονομικά και στρατηγικά συμφέροντα.

Η Ελλάδα δεν μπορεί να αποτρέψει εξάιρεση απέναντι σε αυτήν την πραγματικότητα. Η ΑΟΖ προσφέρει δυνατότητες για την Ελλάδα που αναμφίβολα ξεκινούνται, από τη φύση της ζώνης, πέραν από τις δυνατότητες που τις προσφέρει ο θεσμός της υφαλοκρηπίδας. Ενώ είναι αναμφίβολο ότι η υφαλοκρηπίδα καλύπτει απόλυτα τις ελληνικές διεκδικήσεις για τους πλουτοπαραγωγικούς πόρους του βυθού και του υπεδάφους, και κατά συνέπεια την εξερεύνηση και την εκμετάλλευσή τους (υδρογονάνθρακες-φυσικό αέριο), χωρίς καμία απόλυτως διαφορά με την ΑΟΖ, ωστόσο η τελευταία ζώνη προσφέρει μια σοβαρή προστιθέμενη αξία. Μια προστιθέμενη αξία η οποία συνίσταται στη δυνατότητα

να απολαμβάνει η χώρα αποκλειστικών δικαιωμάτων στην αλιεία στη θαλάσσια στήλη, καθώς και να αξιοποιεί τα θαλάσσια ρεύματα και τους ανέμους στην επιφάνεια της θάλασσας που εξασφαλίζουν ήπια ενέργεια. Ενώ παρ'έχει, βέβαια, και δυνατότητες δικαιοδοσίας για τις εγκαταστάσεις εκείνες οι οποίες είναι απαραίτητες προκειμένου να υλοποιηθούν τα δικαιώματα που παρ'έχει ο θεσμός της ΑΟΖ στο παρόν κράτος. Δεν πρέπει, επίσης, να υποτιμάται το γεγονός ότι ανάμεσα στα δικαιώματα που παρ'έχει η ΑΟΖ στο παρόν κράτος, η προστασία του περιβάλλοντος δεν είναι μια αμελήτεια διάσταση τους, ιδιαίτερα στις συνθήκες της Μεσογείου—μια ημίλειστη θάλασσα—που σταθερά κινδυνεύει από έναν περιβαλλοντικό εκφυλισμό, ο οποίος έχει άμεσες συνέπειες για τον θαλάσσιο χώρο, τους ζωντανούς οργανισμούς που βρισκονται εκεί, αλλά και γενικότερα την ποιότητα ζωής όλων κατοικούν στη γειτονιά του ξηρά.

Ωστόσο αν και η ΑΟΖ είναι για την Ελλάδα επιθυμητή, θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η απόκτηση της πρέπει να επιτευχθεί σύμφωνα με τις επιταγές του Διεθνούς Δικαίου. Όπως έχει τονιστεί σε προηγούμενες γράμμες η Ελλάδα στερείται της δυνατότητας να απολαμβάνει ΑΟΖ στην πλήρη εκτατική διάστασή της (200 ν.μ. από τις ακτές της), καθώς οι θάλασσες που την περιβάλλουν είναι χωρικά περιριοποιημένες, και τα δικαιώματά της επικαλύπτονται από αντίστοιχα δικαιώματα αντικείμενων ή γειτονικών (παρ'ακείμενων) κρατών. Κατά συνέπεια, κι ακολουθώντας τις προσταγές του Διεθνούς Δικαίου, είναι απαραίτητη η οριοθέτηση της ζώνης σε συμφωνία με τα υπόλοιπα ενδιαφερόμενα κράτη, προκειμένου να οριστικοποιηθεί το δικαίωμα στη ζώνη αυτήν.

Η λύση, λοιπόν, στο πρόβλημα που προκύπτει από τη γε-

ωγραφική στενότητα είναι η αναζήτηση συμφωνιών με τα γειτονικά/ αντικείμενα κράτη, με τα οποία, προς το παρόν δεν έχουμε καταλήξει σε συμφωνία. Αυτό σημαίνει ότι η αναζήτηση αυτή αφορά όλες τις χώρες, εκτός από την Αλβανία –με την οποία υπάχχει συμφωνία, η οποία, όμως, έχει κουβεί αντισυνταγματική από το Αλβανικό Συνταγματικό Δικαστήριο—, και οι οποίες πρέπει να προεγγυιστούν και να επαναπροεγγυιστούν προκειμένου να πελοτούν για την έναρξη και τη συνέχιση διαπραγματεύσεων για την αναζήτηση οριστικής λύσης οριοθέτησης.

Υπάρχουν, βέβαια δύο ιδιαίτερες στην ελληνική περίπτωση που θα πρέπει, και πάλι, να επισημανθούν. Η πρώτη αφορά την υπαρξη του Νόμου 4001/2011 ο οποίος ορίζει τη μέση γραμμή ως γραμμή οριοθέτησης, «ελαίμει συμφωνίας». Μια γραμμή που εφαρμόζεται τόσο για την υφαλοκρηπίδα, όσο και για την ΑΟΖ, «αφ' ης κληρυνθεί». Υποστηρίζουμε ότι η ορθή ερμηνεία της σχετικής αυτής διάταξης κλάνυται τις περιπτώσεις εκείνες όπου προηγουμένως προσθάβει για μιά συμφωνημένη οριοθέτηση έχουν οδηγηθεί σε αδιέξοδο, και η Ελλάδα προχωράει μονομερώς πια στην πρωτοβουλία καθιέρωσης της μέσης γραμμής. Η νομικότητα, πάντως, και η εγκυρότητα αυτής της γραμμής υπόκειται σε πιθανές αμφισβητήσεις από τα ενδιαφερόμενα κράτη, κάτι που, αναμφίβολα, δημιουργεί εκκεμότητα, την οποία, πια, μόνο η παρέμβαση ενός τρίτου, αντικειμενικού κριτή μπορεί να επιλύσει. Η τελευταία εκδοχή ισχύει και στην περίπτωση εκείνη που ασπαστούμε την ερμηνεία ότι η αναφορά στις λέξεις «ελαίμει συμφωνίας» αφορά και περιπτώσεις όπου απλά δεν υπάχχει συμφωνία, και η Ελλάδα κηρύσσει ΑΟΖ και τη διεκδικεί μονομερώς με βάση τη μέση γραμμή, σύμφωνα με τις προβλέψεις του Νόμου 4001/2011.

Είναι αναμφίβολο ότι σε μιά τέτοια περίπτωση η εγκυρότητα των ορίων εξαρτάται από την αποδοχή ή την απόρριψή τους από τους άλλους ενδιαφερόμενους, και δεν δημιουργεί, βέβαια, οριστικό καθεστώς ως την στιγμή εκείνη που η συναίνεση του ή των γειτονικών κρατών εκφραστεί δητά ή, ακόμα, με τη σιωπηρή αποδοχή της, ή που ένα δικαιοδοτικό όργανο αποφανθεί για την εγκυρότητά τους.

Στην περίπτωση της θαλάσσιας περιοχής του Αιγαίου και του ανατολικότερου τμήματος της Ανατολικής Μεσογείου (εκεί που η Ελλάδα ανταλεί θαλάσσια δικαιώματα λόγω του Καστελόριζου και των άλλων παρακείμενων ελληνικών νησιών των Δωδεκανήσων και της Κρήτης), η παραλληλη ύπαρξη δικαιωμάτων της Τουρκίας, αλλά και οι γεωγραφικές ιδιαιτερότητες της περιοχής μπορεί να προκαλέσουν ορισμένα οριοθετικά προβλήματα. Η Ελλάδα και η Τουρκία έχουν, για πολλά χρόνια, τάχα, επιχειρήσει να οριοθετήσουν την υφαλοκρηπίδα, και στο σημερινό στάδιο εξέλιξεων συνεχίζουν αυτήν την προσπάθεια μέσα από τις λεγόμενες διερευνητικές συνομιλίες. Οι διερευνητικές συνομιλίες αποτελούν ένα βήμα που ατροβάεται στην επίλυση των προκυματικών εκείνων ζητημάτων τα οποία πρέπει να διαλευκανθούν πριν από την έναρξη επίσημων διαπραγματεύσεων για την οριοθέτηση της υφαλοκρηπίδας (λ.χ. οι διαδικασίες επίλυσης που θα ακολουθηθούν, οι «γκράδες ζώνες», κ.λπ.). Χωρίς την προηγουμένη απασαφήνιση κι απαλλαγή από αυτές τις εκκεμότητες, η έναρξη διαπραγματεύσεων για την υφαλοκρηπίδα θα προσεκčuje σε αυτά τα ζητήματα, και θα επιβάρυνε, ή, ακόμα, θα ματαίωνε την εξέλιξή τους. Κατά συνέπεια η χρησιμότητα τους είναι αδιαμφισβήτητη και η ανάγκη συνέχισης τους είναι επιτακτική.

Το ερώτημα το οποίο γεννάται στο σημείο αυτό σε σχέση

με μια «γενική» κήρυξη ΑΟΖ από την Ελλάδα, που συνεπώς γεται, ως γενική, και την συμπεριολήψη της «επίδικης» περιόχης του Αιγαίου και του ανατολικότερου τμήματος της Ανατολικής Μεσογείου, είναι κατά πόσον είναι σκόπιμο στη φάση αυτήν της διαδικασίας για την εξέυθεση άυσης ανάμεσα στις δύο χώρες, η Ελλάδα να προχωρήσει σε μια τέτοια «αυφωτική» ενέργεια, ή, ακόμη, να ζητήσει να προστεθεί στη διαπραγματευτική ύλη της υφολοκλητηδας το ζήτημα οριοθέτησης της ΑΟΖ σε αυτό που χαρακτηρίστηκε, στις παλαιάνα γραμμές, «επίδικη περιόχη».

Αναφορικά με την πρώτη εκδοχή, δηλ. την γενική κήρυξη ΑΟΖ, θα πρέπει ακόμα μιά φορά να υτογραμμιστεί ότι στην ελληνική περίπτωση η κήρυξη ΑΟΖ δεν αποτελεί μιά μεμονωμένη, εναρκτήρια κήρυξη, αλλά μπορεί να ισοδυναμεί με έναν προοδιορισμό ορίων που ταυτοχρονα επιτελείται στη βάση της μέσης γραμμής/γραμμής ίσης απόστασης, όπως προβλέπει ο Νόμος 4001/2011. Με το δεδομένο ότι η Τουγκία έχει επανειλημμένα εκδηλώσει την αντίθεσή της στην ύταρξη ΑΟΖ στο Αιγαίο Πέλαγος – ενώ δεν φαίνεται να έχει τις ίδιες αντιρρήσεις για το ανατολικότερο τμήμα της Ανατολικής Μεσογείου – μιά τέτοια σύνθετη μονομερής ενέργεια δεν μπορεί παρά να προκαλέσει αντιρρήσεις, που, ίσως, αποβούν εις βάρος της εξέλιξης της διαδικασίας των διερευνητικών επαφών.

Αντίθετα ένα ελληνικό βήμα στην κατεύθυνση της προοθήκης στη διαπραγματευτική ύλη των κυρίως (μελλοντικών) διαπραγματεύσεων οριοθέτησης του θέματος της ΑΟΖ, μέσα στη λογική ενός κοινού οριοθετικού ορίου «αυλατών χρήσεων» είναι πιο κοντά στο πνεύμα συνεννόησης που πρέπει να διέπει τις σχέσεις καλής γειτονίας, τις απαιτήσεις του Διεθνούς Δικαίου, έτσι όπως εκφράζονται στη Σύμ-

βαση του 1982, και του χαρακτήρα των διερευνητικών επαφών.

Το πως θα αντιδράσει η Τουγκία είναι ζήτημα που μπορεί να προβλέψουμε, λαμβάνοντας ύποψη και τις παρελθούσες αντιρρήσεις της, αλλά αυτή η πρόβλεψη δεν αρκεί για να μας απαλλάξει από την ύτοχρέωση να τοποθετηθούμε με σαφήνεια στο θέμα αυτό, για άλλη μια φορά, πριν προχωρήσουμε σε βήματα μονομερή και, τελικά, κρίσιμα για την εξέλιξη των συνολικών σχέσεων με τη γείτονα χώρα.

Υπάρχει και η δυνατότητα να συνεχιστούν οι διερευνητικές επαφές χωρίς καιμιά προοθήκη περιτέρω αιτηματος για μελλοντική διαπραγμάτευση ζώνης «αυλατών χρήσεων», και μεταγοπή της σε διαπραγμάτευση για ΑΟΖ. Όπως επανειλημμένα έχει τονιστεί η υφολοκλητηδα καλύτερα ικανοποιητικά τις διεκδικήσεις για την αποκλειστική εξέρευνηση και εκμετάλλευση των λυοντοπαγωγικών πόδων του βυθού και του υπεδάφους του στις θαλάσσιες περιόχες που ανήκουν στην Ελλάδα. Κάτω από το καθεστώς υφολοκλητηδας που καθιέρωσε η Σύμβαση του 82, και έχει επίσης αποκτήσει εθμικό χαρακτήρα, βασικό κριτήριο για την οριοθέτηση είναι η απόσταση από την ακτή, ενώ τα γεωφυσικό/γεωολογικό χαρακτήρα δεδομένα της περιόχης δεν την επηρεάζουν πια. Για τον λόγο αυτόν ένας από τους λόγους που είχε οδηγήσει οριοθιένους υποστηρικτές της ΑΟΖ να θεωρούν ότι η κήρυξη της μας απεγκλωβίζει από γεωφυσικό/γεωολογικούς προοδιορισμούς των δικαιωμάτων μας (αφού στην ΑΟΖ δεν προοδόθηκε ποτέ γεωφυσική/γεωολογική συνάφεια) δεν ισχύει πια. Μια συμφωνία, λυον, στην πεπαστημένη, για την οριοθέτηση της υφολοκλητηδας εξυτηγεται, προς το παρόν, τα κεντρικά συμφέροντα της χώρας.

Μια τέτοια συμφωνία, Ελλάδα, δεν αποκλείει μελλοντι-

κή δυνατότητα να μετατραπεί ο χαρακτήρας της σε συμφωνία «πολλαπλών χρήσεων» - ΔΟΖ, όταν οι πολιτικές συνθήκες το επιτρέψουν. Συμφωνία για την υφαιολοκητιδα δεν σημαίνει παρσηση από μελλοντικές λύσεις συνθετότερου χαρακτηρα. Όπως δεν αποκλείει, βέβαια, και τη δυνατότητα της Ελλάδας να διαπραγματευθεί οριοθέτηση ΔΟΖ με τις άλλες χώρες, χωρίς να περιορίσει τις διαπραγματεύσεις αυτές στην υφαιολοκητιδα. Σημειωτέον ότι δεν είναι τελείως εκτός πραγματικότητας και η δυνατότητα η Ελλάδα να προχωρήσει σε συμφωνία ΔΟΖ με τις άλλες χώρες της περιολοκητιδας χωρίς προηγουμένη μονομερή κήρυξη, αλλά με ταυτόχρονη κήρυξη ΔΟΖ και οριοθέτηση της περιολοκητιδας της συμφωνίας.

Σε κάθε περίπτωση η Ελλάδα, ως χώρα που δηλώνει την προσηλωση της στο Διεθνές Δίκαιο, θα πρέπει να είναι ιδιαίτερα προσεκτική όχι μόνον στο να το επικαλείται σταθερά, αλλά και να προσαθεί να το εφαρμόσει ακολουθώντας ερμηνείες του που ευθυγραμμίζονται με το γράμμα του διεθνούς νόμου, έχουν υιοθετηθεί από τη διεθνή πρακτική, και αντανακλώνται στην πλούσια νομολογία των διεθνών δικαστηρίων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΔΕΥΤΕΡΟ
Η ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΔΙΚΑΙΟΥ
ΤΗΣ ΘΑΛΑΣΣΑΣ,
ΩΣ ΣΥΜΒΑΤΙΚΟ ΚΑΙ ΩΣ ΕΘΙΜΙΚΟ ΔΙΚΑΙΟ

2α. ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ένα από τα προβλήματα που παραμένουν πάντα στις σχέσεις μας με τη γειτονική χώρα, την Τουρκία, για σαφώς τα περίπου χρόνια — και τα οποία δεν είναι τελείως ανεξάρτητα από τις πολλαπλές επιβαρύνσεις των διμερών σχέσεων μας που είχαν προηγηθεί ή που ακολουθήσαν — είναι ο προσδιορισμός των θαλασσίων ζωνών κυριαρχίας, δικαιοδοσίας και αghμοδιότητας στο Αιγαίο Πέλαγος. Η ελληνική πλευρά, ορθοφρονούσα, έχει υιοθετήσει τη γραμμή της ειρηνικής επίλυσης των εκκρεμών προβλημάτων στη βάση του Διεθνούς Δικαίου της Θάλασσας, και, από πλευράς διαδικαστικής, της δυνατότητας παράμβασης του Διεθνούς Δικαστηρίου, στην περίπτωση αδιεξόδου στις διμερείς συνεννοήσεις των γειτονικών χωρών. Η Τουρκία, από την άλλη μεριά, έχει διανύσει ένα μακρύ δρόμο αντιφρετικών, πολλαές φορές, θέσεων, που στην αρχή αντίκειζαν τα ελληνοτουρκικά ως σχεδόν αποκλειστικά πολιτικά προβλήματα, και δεν απέκλειαν τη χρήση βίας (η απειλή χρήσης βίας συνεχίζεται ως τα σήμερα με το *casus belli*) για να αποδεχτούν, βαθμι-